سَمِعْتُ رَسُوْلَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّم يَقُوْلُ نَضَّرَ اللهُ امْرَأً سَمِعَ مِنَّا شَيْئًا فَبَلَّغَهُ كَمَا سَمِعَهُ. مرقات ج ١ ص ٤٤٣

ابن مسعود ﷺ فرمايې چي ما دنبي كريم ﷺ څخه اوريدلي دي چي ده مبارك فرمايل چي الله ﷻ دي هغه شخص منور و گرځوي كوم چي زما څخه خبره واوري او پر هغه طريقه يې (نورو ته) ورسوي.

حضرت نبي كريم ﷺ فرمايلي دي:

كوم سړی چي زما وامت ته دفائدې رسولو په خاطر د امر دين

څلو ښت احاديثه

په ياد کړي نو الله تعالى ﷻ به هغه د قيامت په ورځ فقيه را پورته كوي او دقيامت په ورځ زه دده شفاعت كونكى او (د ده پر طاعاتو باندي) شاهد گرځم.

تــاليف

مولوي احمد گل كندهاري
فاضل تخصص علامه بنوري ټاون كراچي

نــــاشر

اشرفيه مدرسه لومړی ناحيه كندهار
موبائل نمبر ۰۷۰۰۳۰۸۶۵۶

Ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

څلوېښت احاديثه

مؤلف : مفتي احمد ګل صاحب

د نوموړي كتاب حقوق دمؤلف سره خوندي دي :

(c) ketabton.com: The Digital Library

دکتاب پېژندنه

د کتاب نوم : خلوېښت احـــادیثه

د کتاب مؤلف : مفتي احمدگل کندهاري
فاضل تخصص علامه بنوري ټاون

تصحیح کونکی : مولوي محمدرسول صاحب

کمپوز : محمدرسول سعید
۰۳۰۰۳۸۹۰۲۹۸ (۰۰۹۲)

تعداد : ۱۰۰۰ عدد

چاپ : لومړی ځل چاپ

ناشر : جامعه اسلامیه اشرفیه
لومړی ناحیه کندهار

(c) ketabton.com: The Digital Library

د نوموړي کتاب فهرست

صفحه	مضمون	شمیر
۱	د اعمالو دار ومدار پر نیتو باندي دي	۱
۴	د انسان فضیلت پر نورو باندي په تقوی او عمل صالح سره دی	۲
۷	د سنت مقدسه اتباع لازمه ده	۳
۱۰	د بدعت څخه ځان ساتل	۴
۱۴	توبه ګناه محوه کوي	۵
۱۶	د بدو څخه راګرځول	۶
۱۹	د الله ﷻ رضا مندي د مور وپلار په رضامندي کي ده	۷
۲۲	د اولاد حق پر مور وپلار باندي	۸
۲۴	د ښو خلګو ناسته	۹
۲۷	د یوه مؤمن پر بل مؤمن حقوق	۱۰
۳۱	د یو مسلمان د بل مسلمان څخه تر درو ورځو زیات اړیکي شکول جواز نه لري:	۱۱
۳۴	رحم پر مؤمنانو باندي	۱۲
۳۶	پر ښځو باندي ترحم کول	۱۳
۳۹	د نکاح فضیلت	۱۴
۴۱	زیره پربښودل	۱۵

(c) ketabton.com: The Digital Library

صفحه	مضمون	شمیر
۳۳	د حلال رزق کوښښ کول	۱۶
۴۵	سلام اچول	۱۷
۴۸	غیبت سخته گناه ده	۱۸
۵۲	د ظلم څخه ځان ساتل	۱۹
۵۳	ځان ساتل د حسد ، بغض،بدگمانۍ وغیره څخه	۲۰
۵۶	د بخل بد والی	۲۱
۵۸	د دنیا محبت	۲۲
۶۰	د مسلمان خطا ایستل	۲۳
۶۲	د جمعې دلمانځه پرېښودونکی منافق دی	۲۴
۶۳	د عکسو دفع کول	۲۵
۶۵	مرگ د هغه چا چې د جهاد تمنی یې هم نه وي کړې	۲۶
۶۷	د درود شریف فضیلت	۲۷
۶۹	فضیلت د طلب علم	۲۸
۷۱	د جماعت دلمانځه فضیلت	۲۹
۷۳	د خیرات او صدقې فضیلت	۳۰
۷۵	د مسجد تعظیم	۳۱
۷۷	د قرآنکریم فضیلت	۳۲
۸۰	د تقوا داره عالم فضیلت .	۳۳
۸۳	د خلگو په خاطر د الله ﷻ نافرماني جائز نه ده	۳۴

(c) ketabton.com: The Digital Library

صفحه	مضمون	شمیر
۸۵	ژوند یو لوی نعمت دی بې طاعاتو ضائع نسي	۳۵
۸۷	د نبوي عذابونه د مؤمن لپاره رحمت دي	۳۶
۸۹	د اعمال صالحوو طرفته سبقت وکړئ څکه دفتنو ځخه د خلاصیدو یو لوی سبب دی	۳۷
۹۱	قیامت ته نږدې به پر دین عمل کولو والا داسي په تکلیف وي لکه د اور سکروټي چي يې په لاس کي وي	۳۸
۹۳	د نبي کریم ﷺ مهم وصیتونه	۳۹
۹۶	د ذکر او ذاکر فضائل	۴۰
۹۹	د ذکر متعلق د حضرت امام رباني شیخ احمد فاروقي رحمه الله مبارك وینا :	۴۱
۱۰۰	د حضرت مولانا جلال الدین رومي رح رایه :	۴۲

(c) ketabton.com: The Digital Library

﴿١﴾ د اعمالو دار ومدار پر نيتو باندي دي :

﴿ اِنَّمَا الاَعْمَالُ بِالنِّيَاتِ﴾ [1]

ترجمه : د ټولو كارو اعتبار په نيتو سره دى، يعني د عمل ثمره او اعتبار په نيت سره دى .

لغات : اَعْمَالْ جمع دعمل ده، او عمل كار ته ويل كيږي . نِيَاتْ : جمع دنِيَةٌ، د زړه قصد او ارادې ته ويل كيږي .

فضيلت : امام شافعي رح دا حديث دعلم دريمه حصه بولي وجه داچي اعمال پر دري قسمه دى : د زړه عمل، د ژبي عمل او د اعضاوو عمل . [2]

علامه ابن دقيق العيد فرماي چي داحديث علماؤو په ثلث الاسلام سره ملقب كړى دى . [3]

صاحب ابوداؤد سليمان ابن اشعث ستيجستاني رح نصف فقه بللى دى . [4] حضرت امام صاحب رح داحديث شريف څلورمه د علم بللى دى .

---

[1] عَنْ اَمِير المؤمنين اَبِي حفص عُمَر بن الخَطاَبِ ﷺ قَالَ سَمِعْتُ رَسُوْلَ اللهِ ﷺ يَقُوْلُ لاَ اِنَّمَاالاَعْمَالُ........ الخ . رواه شيخين.

[2] فتح البَاري ،مرقات ج ١ صـ ۴٢.

[3] فتح الباري ج ١ صـ ١٠.

[4] فتح الباري ج ١ صـ١١.

(c) ketabton.com: The Digital Library

عبدالرحمان بن مهدي رح فرمايې چي څوك دكتاب د تصنيف اراده وكړي هغه شخص دي په دغه حديث سره شروع كوي .

دگناه كار په نيت سره نه سميږي .

عبادتونه دوه قسمه دي : (۱) مقصودي عبادتونه لكه كلمه ، لمونځ، روژه، حج او زكات ددغه مقاصدو اصل صحت پر نيت باندي موقوفه دی . (۲) هغه عبادتونه چي د بل عبادت لپاره واسطه وي لكه اودس، پوښيده دعورت او داسي نور، ددغه اعمالو ثواب په نيت سره زياتيږي اصل صحت يې په نيت پوري نه دی تړلی .

په يوه عمل كښي ډير نيتونه كيدلای سي پرنيت باندي يې ثواب دی لكه نكاح : نيت داتباع سنت، نيت د اولاد صالح، نيت دځان دپاكدامنۍ وغيره پر نيت باندي ثواب سته .

د حديث د راوي مختصر حالات (خليفه راشد) :

د حديث راوي حضرت عمر بن خطاب ﷺ دی، كنيت يې ابوحفص دی نسبا قريشي دی، تر ۴ نارينوو او ۱۱ ښځو وروسته دنبي كريم ﷺ د دعاء په بركت په اسلام مشرف سوی دی، حضرت ابوبكر صديق ﷺ په خپل ژوند كښي دی مبارك خليفه گرځولی دی . د حضرت مغيره غلام ابولؤلؤ د چهارشنبې په ورځ ۲۶ذوالحجه ۲۳ه په مدينه

(c) ketabton.com: The Digital Library

منوره کي دسهار دلمانځه تر مخه دی مبارك په خنجر ووهی او په اول محرم باندي ده مبارك ددنيا څخه سترگي پټي کړې، دده مبارك عمر ۶۳کاله وو، د خلافت موده يې لس کاله شپږ مياشتي وه ، حضرت صهيب ﷺ د جنازې لمونځ ورکړی او دنبي کريم ﷺ په حجره مبارکه کي دفن دی .

روايات احاديث دده مبارك څخه ۵۳۹ دی .

❁❁❁❁❁

(c) ketabton.com: The Digital Library

﴿۲﴾ د انسان فضیلت پر نورو باندي په تقوی او عمل صالح سره دی :

﴿ اَنَّ رَسُوْلَ اللّٰهِ ﷺ قَالَ لَهُ اِنَّكَ لَسْتَ بِخَيْرٍ مِّنْ اَحْمَرَ وَلاَ اَسْوَدَ اِلاَّ اَنْ تَفْضُلَهُ بِتَقْوٰى[1] . ﴾

ترجمه : نبي کریم ﷺ و ابوذرغفاري رضی الله عنه ته وفرمایل چي ته نه یې بهتره پر سره رنګ والا (انسان) باندي او نه پر تور رنګ والا (انسان) باندي ،مګر دا چي ته بهتري پیدا کړې (پر بل انسان باندي) په تقوا سره .

لغات : اَحْمَرُ: سور رنګ ته وایې جمع یې اَحَامِرُ ده، او مؤنث یې حُمْرَاء ده .

اَسْوَدَ: دباب (س) څخه تورسوی مؤنث یې سُوْدَاء ده.

تَفْضُلَه : د باب (س) څخه باقي پاتیدل، د باب (ن) څخه بهتره کیدل.

بِتَقْوٰی: د الله جل جلاله له خوفه دهغه دفرمان موافق عمل کوي .

تشریح : په حدیث مقدسه کي یو قانون ذکر دی چي دانسان فضیلت پر ظاهري شکل وصورت باندي نه دی بلکه د

---

[1] مشکوة ج ۲ صـ ۴۴۳.

(c) ketabton.com: The Digital Library

فضیلت مدار پر دیني اخلاقو ،عمل صالح او تقوا سره دی ، په یو حدیث [1] کي ذکر دي چي عمل صالح او تقوی نه لري په نسب سره مخته نسي تللای چي فلان سید دی، فلان قریشي دي، البته وروسته تر عمل صالح او تقوی بیا په نسب سره ډیر مخته ځي ځکه چي بنیاد یې طلایې دی .

د تقوی درې مرتبې دي :

(۱) کمه مرتبه دتقوا داده چي د کفر او شرك څخه ځان وساتي .

(۲) میانه مرتبه د تقوی داده چي دگناه څخه دمنهیاتو څخه د شریعت مقدسه ځان ساتي .

(۳) اعلی او افضله مرتبه د تقوی داده چي د ذات الهي جل وعلا سره همیشه حضور لري . او دغیر الله څخه فارغه وي یعني فکر یې په غیر الله سره نه وي بند .[2]

حالات مختصره ابو ذر رضی الله عنه :

نوم یې جندب، ابوذر یې کنیت او مسیح الاسلام یې لقب وو، په اول کي داسلام په مکه مکرمه کي یې اسلام راوړی دی، واقعه داسلام یې مشهوره ده په آخر د عمر کي یې رویښتان ټوله سپین سول، د غزوه خندق وروسته یې ټوله عمر د نبي کریم ﷺ په خدمت

---

[1] مشکوة ج ۱ صـ ۲۲.

[2] مرقات ج ۹ صـ ۳۹۳.

(c) ketabton.com: The Digital Library

کښې تیر کړی دی، تر مخه په قبیله غفار کښې وو، حضرت ابوذر ﷺ فقیر،زاهد او تاریك دنیا وو او ډیري دردناکي واقعې یې دي ، دحضرت عثمان ﷺ په امر ده خپله مقام زبده اختیار کي هلته یو اځي وو یوه کور والا ورسره وه، تر وفات وروسته یوه یمني قافله را روانه وه او په هغه قافله کي حضرت عبدالله بن مسعود ﷺ وو هغه راغلی د غسل،جنازې او دفن کارونه یې ور دسره کړه ، د احادیثو روایتونه دده مبارك څخه ۲۸۱دي .

❁❁❁

(c) ketabton.com: The Digital Library

﴿۳﴾ **د سنت مقدسه اتباع لازمه ده** .

﴿ مَنْ رَغِبَ عَنْ سُنَّتِيْ فَلَيْسَ مِنِّيْ ﴾ [1]

ترجمه : کوم چا چي زما د طريقې څخه اعراض (سرغړونه) وکړه هغه زما څخه نه دی .

لغات : رَغِبَ د باب (س) څخه رُغْبَةٌ عَنْهُ، اعراض کول، رُغْبَةٌ فيْه ، خوښول .

سُنَّتِيْ : خصلت، عادت، طبيعت ، جمع يې سُنَنْ راځي .

تشريح : شريعت مقدسه د ذات الهي ﷻ او دنبي کريم ﷺ د حکم وروسته هيڅ قسم اختيار مؤمن ته نه دی ورکړی بلکه د الله جل جلاله او د نبي کريم ﷺ د حکم نه منلو په صورت کي نافرمانه او اعراض کونکی دی چي دا روګرداني سبب د ګمراهي ګرځي ، البته اعراض بيا فرق لري د فرضو څخه اعراض، دواجب څخه اعراض، دسنت مؤکده څخه اعراض، بيا دا اعراض دوه قسمه دی يو دادی چي انکار لري بل انکار نه لري عمل نه پر کوي تفصيل يې دادی : د فرض منکر کافر دی، دواجب او سنت مؤکده منکر فاسق دی او بيره د کفر پر سته، که د فرض

---

[1] مشکوۃ ج ۱ صـ۲۷.

(c) ketabton.com: The Digital Library

انکار نه وي عملي يې ترك کړی وي دې ته فاسق وايي او بيره د کفر پر سته لکه لمونځ نه کونکی ، دواجب تارك فاسق دی د سنت مؤکده تارك د نبي عليه السلام د شفاعت څخه دمحرومۍ مستحق گرځي او حرام قطعي ته نږدې عمل دی . [1]

حاصل دا چې اعراض د نبي کريم ﷺ د سنتو څخه سبب دگمراهۍ دی يا ډيره گمراهي يالږ، الله ﷻ دي ټولو مسلمانانو ته اتباع د سنت نصيب کړي . آمين .

حالات راوي حضرت انس ﷺ :

انس يې نوم او ابو همزه يې کنيت دی،دپلار نوم يې ابوطلحه دی، لس کاله يې دنبي کريم ﷺ خدمت کړی دی تر لس کاله تر مخه پيدا سوی دی، نبي کريم ﷺ چې مدينې منورې ته تشريف راوړی دده عمر لس کاله وو ابوطلحه ﷺ نبي کريم ﷺ ته دخدمت لپاره پيش کړي او نبي کريم ﷺ قبول کړی ، حضرت ابوبکر صديق ﷺ دی د بحرين عامل مقرر کړی . ۱۲۸۶ احاديث دده مبارك څخه نقل سوي دي . نبي کريم ﷺ ده لره د ډير مال،ډير اولاد ، او د ډير عمر د دعاء سره دمغفرت دعاء کړې ده ، د اولاد ډير والی يې دومره وو چې ۹۸ اولاده ده مبارك په خپل لاس دفن کړي دي او زراعت اومالداري يې

---

[1] حسامي صـ ۵۹ . حاشية الطحطاوي صـ ۵۱.

(c) ketabton.com: The Digital Library

په کال کي دوه فصله حاصلات کول او همدارنګه يې د اولاد کيفيت وو ، عمر يې هم اوږد وو ، ده مبارك به فرمايل چي دعمر څخه ستړی سوم اوس د مغفرت په اميد يم چي دنبي کريم ﷺ ددعاء اخري جز دی ، حضرت عمر ؓ دی مبارك بصرې ته د احاديثو او فقهي د معلم په صفت وليږي، په ۱۰۲هجري کال کښي دی مبارك هلته وفات سو او همدی آخري صحابي وو .[1]

❂❂❂❂❂

---

[1] روضة الطالبين صـ ۴۸۷.

(c) ketabton.com: The Digital Library

﴿۴﴾ **د بدعت څخه ځان ساتل** :

﴿ قَالَ رَسُوْلَ اللهِ ﷺ مَنْ وَقَّرَ صَاحِبَ بِدْعَةٍ فَقَدْ اَعَانَ عَلٰى هَدْمِ الاِسْلاَمِ﴾

ترجمه : كوم شخص چي د بدعتي تعظيم وكړی نو په تحقيق سره هغه دا سلام په نړولو كي كومك وكړی .

لغات : وَقَّرَ : دباب تفعيل څخه تعظيم كول .

بِدْعَة : نوی شی، جمع بِدَعٌ ده باب فتح څخه معنی ايجادول بيله نمونې يو شی جوړول .

هَدَمَ : د باب (ض) څخه ماتول نړول .

تعريف بدعت : بدعت په اصطلاح شرح كي هغه كار ته وايې چي په خير قرون په زمانه كي نه وي او سلف (صحابه، تابعين تبع تابعين) د هغه وطرف ته دعمل كولو لپاره محتاج وي هغو دغه كار نه وي كړی اوس يې يو شخص د ثواب په نيت وكړي دغه عمل ته بدعت وايې لكه نفل لمونځ په جماعت باندي صحابه كرامو نه دی كړی سره د دې چي دوئ و دې ته محتاج وه چي عبادت په ښه طريقه باندي وسي چي ثواب يې ډير سي ، يا نور نوي كارونه چي

(c) ketabton.com: The Digital Library

دغه تعریف پر صادق وي نو دغه ته بدعت وايي [1]. په بدعت شرعي کي حسن نسته بلکه هر فرد يې قبيح دی هم دغه قول د حضرت امام رباني رح دی په دغه مذکوره تعريف سره دانوی طرز د سکونت اسباب لکه الماری، کوربچې، فرش وغيره داخو هم د نبي عليه السلام په زمانه کي نه وه اوس سته نو دې ته بدعت نه وايې ولي د ثواب نيت نسته،همدارنګه وسائل لکه لمانځه ته په موټر کي تلل وغيره ، همدارنګه قيام مدارس، فنون صرف نحو وغيره ټوله دبدعت څخه وتلي دي دغه اعمالو ته بدعت نه ويل کيږي که څه هم د نبي عليه السلام په زمانه کي نه وه اوس سته او هم د ثواب په نيت دي مګر دبدعت تعريف نه پر صادقيږي په تعريف کي دبدعت داقيد ؤ چي دصحابه کرامو﷢ به ودغه عمل ته ضرورت وو ، او دغه فنونو وغيره ته ددوئ مبارکانو ضرورت نه وو ځکه دي ته بدعت نه وايي که څه هم دثواب په نيت وي .

نو دهر عمل چي دبدعت تعريف صادق سي دغه عمل ته بدعت ويل کيږي او دغه سړی ته بدعتي ويل کيږي مثال لکه په بعضو ځايو کي تر اذان دمخه او وروسته په زوره اواز صلاتونه ويل، او همدارنګه په هر ملك کي مختلف بدعتونه

---

[1] توضيحات شرح مشکوة ج ۱َصـ ۳۶۰.

(c) ketabton.com: The Digital Library

وي په شريعت مقدسه كي هيڅ اصل نلري ، حق تعالی ﷻ دی ته وله مسلمانان ددغه ضلالت او گمراهي څخه وساتي .

تشريح : د بدعت کونکي د تعظيم مختلف قسمونه دي مثلا چي دی راسي دده لپاره ولاړ سي يا په مجلس كي يو ښه ځای ورکول يا خدمت يې كول وغيره .[1]

هدم الاسلام : د بدعتي تعظيم د بدعت تعظيم دی او دبدعت په تعظيم کښي دسنت تحقير دی او دسنت تحقير داسلام و عمارت ته نقصان دی .[2]

خرابي دبدعت : حضرت امام مالك رح فرمايې چي چا بدعت وکړی نو دی داسي پوهيدلی دی چي نبي كريم ﷺ په رسالت کي (نعوذباالله) غلطي کړې ده (دغه زما عمل ثواب لري ده مبارك نه دی کړی نه يې امر کړی دی) .

بله خرابي د بدعت داده چي بدعتي سړی ددغه عمل څخه توبه نه کاږي ولي دی يې ثواب بولي هغه په شريعت كي هيڅ اصل نه لري ، په يوه روايت كي ذكر دي چي ابلس وويل چي زه خلگ په گناه هلاك كړم ، دوئ زه په توبه

---

[1] توضيحات شرح مشكوة ج ١ صـ ٣٦٠.

[2] مرقات شرح مشكوة ج ١ صـ ٣٩٤.

(c) ketabton.com: The Digital Library

هلاك كړم وروسته بيا ما په دغسي عمل اخته کړه چي توبه نه کاږي .[1]

بل دا چي : د بدعت په ذريعه سره سنت پاتيږي ځکه چي ته کوم کار کوې هم په دغه کار کښي سنت طريقه هم سته هغه ستا څخه پاته سول . الله ﷻ دي مسلمانان د بدعاتو څخه وساتي ، د هر نيك عمل په کولو کي به پوښتنه کوئ چي په شريعت کي اصل لري که يا ؟

❁❁❁❁

---

[1] الترغيب والترهيب .

(c) ketabton.com: The Digital Library

﴿۵﴾ توبه ګناه محوه کوي

﴿عَنْ عَبْدِاللهِ بِنْ مَسْعُوْد قاَلَ : قَالَ رَسُوْلَ اللهِ ﷺ اَلتَّائِبُ عَنِ الذَّنْبِ كَمَنْ لاَذَنْبَ لَهُ﴾ [1]

ترجمه دحضرت عبدالله رضي الله عنه **څخه** روايت دی چي رسول اللهﷺ وفرمايل: توبه کونکی د ګناه څخه داسي دی لکه ګناه چي يې نه وي کړې.

لغات : اَلتّائِبُ : توبه کونکی، تاب دباب نَصَر **څخه**: متوجه کيدل .

اَلذَنْب :ګناه، **جمع** د ذُنُوْب ، **جمع الجمع** يې ذُنُوْبَات.

تشريح : ملا علی قاري رح فرمايې چي بنده دتوبه په ذريعه باندي ذات الهي جل جلاله ته رجوع کوي نو د دوو حالاتو څخه به خالي نه وي اول دا چي ګناه بالکل محوه کړي ، دوهم دا چي ثواب ورکول کيږي ليکن که ګناه يې محوه نسي په دواړو صورتو کي ثواب لري . مولانا محمد منظور نعماني رح فرمايي د توبې په ذريعه بنده دالله جل جلاله محبوب ګرځي او د ګناهو داغ يې هم ليري کيږي لکه حديث(كَيَوْمِ وَلَدَتْهُ اُمُّهُ).

په حديث شريف کي ذکر دی ټوله بني آدم خطاوي لري ليکن

---

[1] مشکوة ج ۱ صـ۲۰۶.

(c) ketabton.com: The Digital Library

بهترين خطاكونكى هغه دى چي توبه كونكى وي .[1]

د توبي لپاره شرائط : علامه آلوسي په تفسير روح المعاني كي او شيخ محي الدين ابو ذكريا نووي په شرح مسلم كي د توبي ۳ شرائط ذكر كړي دي :

(۱) د گناه څخه پوره جلا سي .

(۲) پر گناه ندامت قلبي وي ،د زړه د اخلاصه پر دغه گناه پښېمانه وي .

(۳) پوخ عزم يې وي چي بيا داسي گناه نه كوم .

حالات راوي حضرت عبدالله بن مسعود ﷺ:

نوم يې عبدالله كنيت يې عبدالرحمان دى، مسعود يې د پلار نوم وو، ام عبد يې د مور نوم وو . په اول كي يې چوپاني كول تر يو واقعي وروسته مسلمان سو بيا يې ټوله زندگي د نبي كريم ﷺ په خدمت كي وقف كړه ، يو ځل يې حبشې ته او بيا يې مدينې منورې ته هجرت كړى دى . دى مبارك رئيس مفسرين دى د فقه حنفي دار ومدار دده مبارك پر رواياتو دى . تعداد د حديثو يې۸۴۸ دى .

عمر مبارك يې تر شپيتو كالو زيات دى په ۲۳هـ كال كي وفات سوى دى، حضرت عثمان ﷺ د جنازې لمونځ وركړى، دحضرت عثمان بن مظعون ﷺ په بغل كي په جنت البقيع كي دفن سوى دى .

---

[1] مشكوة ج ۱ صـ۲۰۴.

(c) ketabton.com: The Digital Library

﴿۶﴾ د بدو څخه راګرځول :

﴿ مَنْ رَاٰى مِنْكُمْ مُنْكَرًا فَلْيُغَيِّرْهُ بِيَدِهِ فَاِن لَّمْ يَسْتَطِعْ فَبِلِسَانِهِ، فَاِن لَّمْ يَسْتَطِعْ فَبِقَلْبِهِ، وَذٰلِكَ اَضْعَفُ الاِيْمَانِ﴾[1]

ترجمه : کوم څوك چې ستاسو **څخه** يو بد کار ويني نو هغه دي په لاس سره دا بد کار منع کړی، که ده دومره طاقت نه درلودی نو بيا دي يې په ژبه سره منع کړي ، او که يې دومره طاقت هم نه درلودی نو بيا دي يې په زړه کي بد وبولي او دغه (آخري درجه) د ايمان **هغه** کمزورې درجه ده.

لغات : فَلْيُغَيِّرْهُ : بدلول .

اَضْعَفُ: ډير کمزور، ضِعَافٌ او ضُعَفَاءُ يې جمع ده.

مُنْكَرٌ : شرعي بد . بيده : په لاس سره .

فبقلبه : په زړه سره .

فبلسانه: په ژبه سره .

تشريح : په دغه حديث شريف کي د ايمان درې درجې ذکر سوي دي :

اول : داچي غلط کار ويني نو په لاس دې منع کوي مګر

---

[1] عن ابي سعيد الخدري ﷺ عن رسول الله ﷺ قال مَنْ رَاٰى مِنْكُمْ مُنْكَرًا ..... الخ مشکوة ج ۲ صـ ۴۳۶.

(c) ketabton.com: The Digital Library

دا منع كول شرائط لري هغه دا چي دى به قدرت لري مثلا د كور مشر، استاذ، آمر وغيره وي.

دوهم: داچي يو غلط كار ويني په خوله به يې منع كوي ليكن ددغه منع كولو لپاره ٥ شرطونه په فتاوى عالمگيري كي راوړي دي.[1]

دريم: چي يو بد كار ويني خپله به مخ ځيني اړوي او په زړه كي به بد ځيني وړي كه يې په زړه كي هم بد نه ځيني وړل نو دده په ايمان كي شك سته.

حكم دمنع: كه حرام كار وو منع يې واجب ده كه په شريعت كي يو شى واجب وي امر يې هم واجب دى كه سنت وي امر يې هم سنت دى كه فرض وي نو امر يې هم فرض دى، مگر دا قانون هغه وخت دى چي دمخاطب څخه ستا دا يقين وي چي دى خبره قبلوي كه دا يقين نوو نو بيا يې ويل واجب نه دى بل داچي دا منع هغه وخت واجب ده چي دفتنې او فساد بيره نه وي كه د فتنې او فساد احتمال وو نو بيا به نه ورته وايي.

علامه قطب الدين په شرح دمشكوة كي وايې: چي امر په

---

[1] فتاوى عالمگيري باب كراهية صـ ٣٥٣ ج ٥.

(c) ketabton.com: The Digital Library

نیکو سره کول او د بدو څخه راګرځول یواځې دحاکم کار نه دی بلکه دهر نارینه،ښځینه، او غلام کار دی .[1]

په سورة انفال ۲۵ آیة کې هم وضاحت دی چې دهغه دفتنې څخه ځان وساتئ چې ظالمانو لره خاص ده ، یعنې که تاسو د بدو څخه منع ونه کړئ دغه فتنه او مصیبت پر تاسو هم واقع کیږي (که څه هم تاسې صلحاء او نیکان یاست) .

حاصل داچې د بدو په منع کولو کښې به سستې نه کوئ که نه دا نه منع کولو والا هم په عذاب مبتلا کیږي .[2]

په احادیثو مبارکوو کښې بله خرابې د نه منع کولو دا ذکر سوې ده چې کوم عذاب پر ګنهکار راځې هغه عذاب پر نه منع کولو والا باندې هم راځي ، او بیا د دغه نه منع کولو والا دعاء د عذاب د دفع لپاره هم نه قبلیږي .[3]

اول به اصلاح د خپل کور څخه شروع کوئ او خپل کور والا به د بدو څخه راګرځوئ . الله ﷻ دې مسلمانانو ته د ځان، کور او ټولو اصلاح په ښه طریقه ورنصیب کړي .

---

[1] مظاهري ج ۱ صـ ۶۴۷.

[2] سورة الانفال آیة ۲۵.

[3] مرقات ج ۹ صـ ۳۳۰.

(c) ketabton.com: The Digital Library

﴿۷﴾ د الله ﷻ رضا مندي د مور وپلار په رضامندي کي ده :

﴿ رِضَی الرَّبِّ فِيْ رِضَی الْوَالِدِ وَ سَخَطُ الرَّبِّ فِيْ سَخَطِ الْوَالِدَ ﴾ [1]

ترجمه : د الله ﷻ رضامندي د پلار په رضا مندي کښې ده او د الله ﷻ ناراضي دپلار په ناراضي کي ده .

لغات : رَضِیَ : خوشحاله کيدل.

سخط : ناراضه کېدل .

سوال : په دغه حديث کښې دپلار ذکر سته دمور ذکر ولي نسته ؟

جواب : په بعضو رواياتو کي ذکر دي چي دمور حق زيات دی د ۳ وجوهاتو پر بناء، لهذا چي دپلار دومره حق وي نو دمور په طريقه اولی پکښې دخل دی ځکه چي هغه زياته حقداره ده .

په فتاوی هنديه کښې راغلي دي چي په احترام اوتعظيم کښې پلار د مخه دی او په خدمت او نعمتو ورکولو کي مور د مخه ده . [1]

---

[1] عن عبدالله بن عمر قال : قال رسول الله ﷺ رضَی الرّبِّ .... الخ . مشکوة ج ۲ صـ ۴۱۹.

(c) ketabton.com: The Digital Library

په يو حديث شريف كښې ذكر دي چي نبي كريم ﷺ فرمايي : كه يو نيك اولاد مور وپلار ته يا يواځې يوه ته په نظر د رحمت وګوري الله ﷻ ددغه كتلو په وجه د حج مقبول ثواب وركوي ، صحابه كرامو وفرمايل چي كه يو شخص د ورځې سل واري ورته وګوري نو هم دسلو حجو ثواب وركوي؟ نبي كريم ﷺ وفرمايل : هو، الله اكبر و اطيب .[2]

په يوه حديث شريف كښې د يو صحابي پر سوال باندي نبي كريم ﷺ وفرمايل چي : هو پس له مرګه هم ستا پر ذمه باندي د مور پلار حق سته :

(١) د دوئ لپاره دعاء اومغفرت غوښتل .

(٢) دوئ چي دچا سره وعده كړې وي يا يې جائز وصيت كړی وي هغه پوره كول .

(٣) هغه دوستان چي د مور وپلار په واسطه يې قرابت وي د هغو سره صله رحمي كول او د دوئ د شناختوو سره د شريعت په حدودو كي احترام او عزت وركول .[3]

---

1 فتاوی عالمګيري ج ٥ صـ ٣٦٥.

[2] مرقات ج ٩ صـ ١٥٩.

[3] مرقات ج ٩ صـ ١٥١.

(c) ketabton.com: The Digital Library

(۴) نبي كريم ﷺ فرمايي كه چا دمور وپلار يا دواړو زيارت د جمعې په ورځ كاوه دغه شخص ته به بخښنه وسي او دالله ﷻ په نزد به په نيكانو كښې حساب سي . حق تعالى ﷻ دي ټولو مسلمانانو ته دمور اوپلار خدمت او احترام ور نصيب كړي. آمين يارب العلمين

د حضرت ابن عمر ﷺ مختصر حالات :

نوم يې عبدالله كنيت يې ابو محمد دى، د حضرت عمرﷺ مبارك زوى دى تر حضرت عمر ﷺ د مخه يې ايمان راوړى دى هميشه به دنبي كريم ﷺ په خدمت كي وو ، دامام احمدرح د مذهب د احكامو بناء دده مبارك پر اقوالو ده.

په ۶۵هجري كال كي په تسطاط نامي ځاى كي وفات سوى دى، دجنگ په وجه خلگ دباندي نسواى راوتلاى ځكه يې دى مبارك په كور كي دفن كړى .

۷۰ احاديث دده مبارك څخه را نقل سوي دي .

❁❁❁

(c) ketabton.com: The Digital Library

﴿۸﴾ د اولاد حق پر مور اوپلار باندي :

﴿ مُرُوْا اَوْلاَدَکُمْ بِالصَّلٰوةِ وَهُمْ اَبْنَاءُ سَبْعِ سِنِيْنَ وَاضْرِبُوْهُمْ عَلَيْهَا وَهُمْ اَبْنَاءُ عَشْرِ سِنِيْنَ وَ فَرِّقُوْا بَيْنَهُمْ فِي الْمَضَاجِعِ.﴾ [1]

ترجمه : تاسي خپل اولادو ته دلمانځه حکم کوئ کله چي دوئ د اوو کالو وي، او دوئ دلمانځه دنه کولو په سبب وهئ کله چي دوئ دلسو کالو وي ، او په دغه وخت کي د دوئ د پروتي بسترې سره ورجلا کړي .

لغات : اَبْنَاء: جمع د اِبَنْ په معنی د زوی.

اَلْمَضَاجِعْ: جمع مَضْجَعْ دخوب ځای. ضجع د فتح څخه پر بغل پريوتل .

تشریح : په شريعت مقدسه کي د اولاد ډير حقوق پر پلار سته د پيدائش څخه تر بلوغ پوري اولاد مختلف حقوق لري البته دوه حقوق يې ډير مهم دي اول : د عقيدې جوړول، دوهم : دعبادات ور زده کول. په خاصه توګه دلته په حديث شريف کي دلمانځه متعلق بيان دی چي کوچنی کله د اوو کالو سي دلمانځه حکم ورته کوئ يعني اول به

---

[1] عن عمرو بن شعيب عن ابيه عن جده قال : قال رسول الله ﷺ مُرُواْ اَوْلاَدَکُمْ .... الخ . مشکوة ج ۱ صـ ۵۸.

(c) ketabton.com: The Digital Library

يې ورزده کوئ بیا به یې جماعت ته بیایاست په هغه صورت کې چې دمسجد اداب یې زده وي . او که یې عمر لسو کالو ته ورسیدی بیا یې هم دلمانځه پابندي نه کول نو وهل (دشریعت په حدودو کې) به ورکوي چې تر بلوغ تر مخه دلمانځه عادتي وګرځي، او دغه عادت دجماعت دلمانځه مفسرین فرمایې چې په قبر او حشر کښې د اللهﷻ د عذاب څخه سبب د لوړ خلاصون ګرځي ، او که چیري خدای مه کړه یو پلار د اولاد اوماتحت کوم څوك چې وي دلمانځه اوعقیدې او نورو دیني امورو متعلق پلټنه نه کوي د آخرت په ورځ دده څخه سوال کیږي .

په حدیث شریف کې راغلي دي چې (اَلاَکُلّکُمْ رَاعٍ الخ) د هر سړي څخه د هغه چاپوښتنه کیږي چې دده تر سرپرستۍ لاندې وي او ددغه کوچني که عقیده خرابه سول یا یې ترك دعباداتو کاوه سبب دخرابۍ یې پلار کیږي ځکه چې ده کوښښ نه دی کړی او که یې کوښښ وکړی لیکن دکوښښ سره اولاد خراب سو بیا پر پلار باندې ګناه اوعذاب نسته ، او داولاد د کوچنی والي حقوق زموږ په رساله (تحسین النکاح) کې باید وکتل سي .

(c) ketabton.com: The Digital Library

﴿۹﴾ د ښو خلګو ناسته :

﴿ وَالتَّوَدُّدُ اِلَى النَّاسِ نِصْفُ الْعَقْلِ ﴾ [1]

ترجمه : د ښو **خلګو** سره **شناخت** کول **نيم عقل** دی .

لغات : اَلتّوَدّدُ: **محبت کول، شناخت کول** .

اَلنّاسُ: **خلګ** .

اَلْعَقْلُ : هغه نور چي غير حسي شی په محسوس سي، عُقُولٌ يي جمع ده د ضرب د باب څخه ده معنی عقلمند کيدل .

تشريح : دښو **خلګو** سره شناخت نيم **عقل** دی په دې خاطر چي يو ښه مشوره درکوي ددين يا دنيا متعلق او پوره هوښياري په دنيا کي داده چي سړی د **حلال** کسب کوښښ کوي چي **حلال** رزق پيداکړي دا پوره **عقل** مندي ده او د آخرت لپاره په عبادتو کي د اخلاص کوښښ کوي د اخلاص دوه رکعته عبادت تر زور رکعاتو بې اخلاصه افضل دی .

او همدارنګه په حديث شريف کښې راغلي دي چي که

---

[1] عن ابن عمرؓ قال: قال رسول اللهﷺ الاقتصاد في النفقة نصف المعيشة والتودد الى الناس نصف العقل وحسن السوال نصف العلم . مشکوة ج ۲ صـ ۴۲۰.

(c) ketabton.com: The Digital Library

چيري سم صالح همنشينه نوو نو يوازي به ژوند کوي.[1] ځکه چي بد همنشينه په عرف، عادت اوشريعت کي لوی دتباهۍ سبب دی .

امام غزالي رح فرمايې چي : سړی شناخت د يو چا سره کوي نو دپنځو خبرو مراعت به کوي :

(۱) عقلمند به وي ځکه دبې عقلۍ اثر يې پر ملگري لويږي.

(۲) د ښو اخلاقو خاوند به وي .

(۳) فاسق به نه وي .

(۴) بدعتي به نه وي (چي په دين کي نوي خبري پيدا کوي)

(۵) محب د دنيا به نه وي .[2]

حضرت امام فخر الدين رازي رح فرمايې چي هر مجلس تاثير لري د ۸ قسمه خلگو ناسته ۸ قسمه شيان پيدا کوي:

1. د اغنياؤو سره ناسته حب د دنيا پيداکوي ، هغه اغنياء چي حب د دنيا لري ځکه حب د دنيا د هري خطا سر دی او په انسان کي ناشکري پيدا کوي .
2. د فقراؤو سره ناسته شکر په انسان کي پيدا کوي .

---

[1] مشکوة ج ۴ صـ ۴۱۴

[2] احياء العلوم ج ۲ صـ ۲۴۶.

(c) ketabton.com: The Digital Library

3. د سلطان سره ناسته سختي د زړه،تکبر اومحبت د منصب پيداکوي.
4. د ښځو سره بې اندازې ناسته جهل اوشهوت پرستي پيداکوي.
5. د کوچنيانو سره ناسته په انسان کي بازي اومخسرې پيداکوي.
6. د فاسقينو سره ناسته په انسان کي دلاوري پر گناهو پيداکوي.
7. د علماؤو سره ناسته شوق پر طاعت باندي پيداکوي
8. پر علم باندي دعمل کونکو علماؤو سره ناسته دعلم زياتوالي پيدکوي.[1]

امام رباني رحمه الله فرمايې چي د اولياؤو سره ناسته کبريت احمر دی ، دآخرت ياد او دالله ﷻ سره محبت پيداکوي.حضرت مولانا رومي رح فرمايې :[2]

همنشين اهل معنـــی باش تا — هم عطا يابي وهم باشي فـــتا

گر تو سنگ صخره مرمر شوي — چون بصا حبدل رسي گوهر شوي

---

[1] تفسير کبير ج ۱ صـ ۲۰۱.

[2] مثنوي ج ۱ صـ ۲۶، ۲۱

(c) ketabton.com: The Digital Library

﴿۱۰﴾ د يوه مؤمن پر بل مؤمن حقوق :

﴿ لِلْمُؤْمِنِ عَلَى الْمُؤْمِنِ سِتَّ خِصَالٍ يَعُوْدُهُ اِذَا مَرِضَ وَيَشْهَدُ اِذَا مَاتَ وَ يُجِيْبَهُ اِذَا دَعَاهُ وَيُسَلِّمُ عَلَيْهِ اِذَا لَقِيَهُ وَيُشَمِّتَهُ اِذَا عَطَسَ وَيَنْصَحُ لَهُ اِذَا غَابَ اَوْ شَهِدَ. ﴾ [1]

ترجمه : د يو مؤمن پر بل مؤمن باندي شپږ حقه دي :

(۱) کله چي يو مسلمان ناروغ سي بل به يې پوښتنه کوي.
(۲) کله چي مسلمان مړ سي په جنازه کي به يې ګډون کوي.
(۳) کله چي ده ته دميلمستيا بلنه وسي ميلمستيا به قبلوي.
(۴) کله چي يو دبل سره يوځای سي نو سلام به ور اچوي.
(۵) کله چي يو مسلمان و ترچي (او الحمد لله ووايي) د هغه جواب به ورکوي (په يرحمك الله سره). (۶) يو مؤمن به دبل مؤمن خير خواه وي که دا بل مؤمن حاضر وي که غائب.

لغات : خِصَال : جمع دخَصْلَة ده .
يَعُوْدُه : دنَصَرَ دباب ځخه معنی پوښتنه دمريض کول.
يَشْهَد : دسَمِعَ دباب ځخه معنی حاضريدل ،شاهدي ورکول . دباب مفاعله ځخه : ليدل .

---

[1] عن ابي هريرة رضي الله عنه قال : قال رسول الله ﷺ للمؤمن ..... الخ . مشکوة ج ۲ صـ ۳۹۷.

(c) ketabton.com: The Digital Library

يُجِيْبُه : د باب افعال څخه معنی قبول ، جواب ورکول.
دَعَاه: د نصر دباب څخه معنی بلنه .
لَقِيَهُ: د سمع دباب څخه معنی يو ځای کيدل .
يُشَمِّتُه : دتفعيل دباب څخه معنی د ترچي والا جواب ورکول.
يَنْصَحُ: د فتح دباب څخه معنی يې خير خواهي ده .
تشريح : يو مؤمن پر بل مؤمن باندي ۶ شرعي حقوق لري :

1. د قريبانو، دوستانو او همسايګانو د مريض پوښتنه به کوي . په حديث شريف کي ذکر دي چا چي د مريض پوښتنه وکړه سهار يا ماښام اويا زره ملائکي دده دمغفرت دعاء کوي ، که سهار پوښتنه وکړي تر ماښامه دعاء ورته کوي او که ماښام پوښتنه وکړي نو تر سهاره پوري دعاء ورته کوي .
2. د يو مؤمن ميلمستيا به قبلوي ، ميلمستيا که دواده وي که د بل شي چي انسان ته عذر نه وي دا مسنون طريقه ده چي قبلوي به يې او بيله عذره نه قبلول په حديث شريف کي سخت منع راغلې ده ، البته که ده لره عذر وو نو بيا معاف دی .

که چيري د واده يا ميلمستيا په ځای کي غير شرعي

(c) ketabton.com: The Digital Library

کارونه وه لکه ساز، عکسونه ، فلمونه وغیره او دی خبر وي نو بیا به هغه ځای ته نه ورځي او که چیري دی ناخبره ورغلی وروسته معلومه سول چي دلته ناروا وي دي نو دغه ورتلونکی که عام سړی وي نو حکم دادی که یې دمنع طاقت پر شرعي طریقه درلودی منع به یې کوي که یې طاقت نوو نو د ډوډۍ تر وخته به کښېني او که په ډوډۍ کي هم دغه نارواه عمل وي نو بیا به ډوډۍ هم نه خوري .
او که چیري دغه ورتلونکی عالم وي نو دغه عالم لره د ډوډۍ تر وخته ناسته هم نه ده رواه یا به یې منع کوي او که یې نسو منع کولای نو بیا به ځي ، نن سبا اکثره ودونه پر دغه طریقه دي ډېر احتیاط پکار دی .[1]

3. سلام به ور اچوي ، ددې هم تفصل تیر سوی دی .
4. که یو مؤمن وترچي او الحمدلله ووایې نو پر اوریدونکي باندي واجب کفایې دي چي جواب به په يَرْحَمُكَ اللهُ ورکوي تر درو ځلو پوري .
5. که چیري یو مؤمن مړ سي جنازې ته به ورځي داهم واجب کفایې دی .

---

[1] الفتاوی الهندیة ج ۵ صـ ۳۴۳. هدایة ج ۴ صـ ۴۵۳.

(c) ketabton.com: The Digital Library

6. يو مؤمن به دبل مؤمن خير غوښتونکی وي که هغه حاضر وي که غير حاضر ، کوم شی چي دځان لپاره خوښوي هغه به د بل مؤمن لپاره هم خوښوي، او کوم شی چي د ځان لپاره بد ګڼي هغه به دبل مؤمن لپاره هم بد ګڼي .[1]

د حضرت ابوهريرة ﷺ مختصر حالات :

نوم يې عمر، ابوهريرة يې کنيت دی . خانداني نوم يې عبدالشمس وو نبي کريم ﷺ يې نوم په عمر ور بدل کړ. د خيبر په کال مسلمان سو، دنبي کريم ﷺ سره به هميشه ملګری وو، وخت دملاقات يې کم مګر شوق د احاديثو يې ډير زيات وو. (۵۳۷۴) احاديث دده مبارک څخه نقل سوي دي

په سنه ۵۱ هـ کي د ۷۸ کالو په عمر يې وفات کړی دی، وليد دجنازې لمونځ ورکړی دی .

رضي الله عنهم اجمعين .

---

[1] مظاهر حق ج ۴ صـ۳۰۸.

(c) ketabton.com: The Digital Library

﴿۱۱﴾ د یو مسلمان د بل مسلمان څخه تر درو ورځو زیات اړیکي شکول جواز نه لري :

﴿ لاَيَحِلُّ لِمُسْلِمٍ اَنْ يَّهْجُرَ اَخَاهُ فَوْقَ ثَلٰثٍ فَمَنْ هَجَرَ فَوْقَ ثَلٰثٍ فَمَاتَ دَخَلَ النَّارَ ﴾ [1]

ترجمه : هیڅ مسلمان لره دا جائز نه ده چي هغه د خپل مسلمان ورور سره تر درو ورځو زیات قطع تعلق وکړي که چا دغسي وکړه او پر همدغه خوابدتیا مړ سو نو هغه به جهنم ته داخل سي .

لغات : يَهْجُرُ: پریښودل، قطع تعلق.

اَخْ: ورور.

اَلنّارُ: اور.

تشریح : شریعت مقدسه د انسان د طبیعت مراعت کړی دی چي په دري ورځي کي دانسان درد خلاصیږي او یا کمیږي . البته د یو دیني غرض په خاطر تر درو ورځو زیات خوابدیدل هم جواز لري مثلا یو سړی بې عقیدې وي یا بې دینه وي لیکن ددغه خوابدۍ په وخت کي به کناره کشي هم پر سمه طریقه وي یعني غیبت یاعیب جویې به یې نه

---

[1] عن ابي هريرة ﷺ ان رسول الله ﷺ قال : لايحل ..... الخ . مشكوة ج ۲ صـ ۴۲۸.

(c) ketabton.com: The Digital Library

کوي ، او دغه خوابدتیا به د نفس په خواهش نه وي .

خرابي د قطع تعلق : یوه سزا خو په دغه حدیث کي ذکر ده چي امام توربشتي رح فرمایي چي دخول د اور یې پر ځان واجب کړی .[1]

په یو بل حدیث شریف کي راغلي دي : چي د دوشنبې او جمعې په ورځ دجنت دروازې خلاصي وي او په بل روایت کي راغلي دي چي په دغه ورځو کي پر ذات الهي ﷻ باندي اعمال پیشیږي نو ذات الهي ﷻ د هر مؤمن مغفرت کوي مگر دغسي دوه مؤمنان چي عداوت سره لري مغفرت یې نه کیږي .[2]

او په یو بل روایت کي ذکر دي چي د روژې اعمال یې هم معلقه پاته وي تر څو چي خوابدتیا د منیځه ولاړه نسي .

په یو حدیث شریف کي ذکر دي چي د دوو خوابدو په مینځ کي چي هر یوه اول سلام واچوی هغه شخص بهتره دی او که یوه درې ځله سلام واچوی مگر بل جواب ورنه کړی نو دخوابدتیا ټوله گناه پر جواب نه ورکونکی ده .[3]

---

[1] مرقات ج ۹ صـ ۲۳۸.

[2] مرقات ج ۹ صـ ۲۳۴.

[3] مرقات ج ۱ صـ ۲۳۸.

(c) ketabton.com: The Digital Library

تنبیه : که چیري یو شخص سره دطبعیت موافقت نلري نوتعلق دي ورسره کم کړي، داسي نه چي سلام ورسره بند کړي دا سخته گناه ده او همدا عمل زموږ په خلگو کي ډیر زیات سته . الله ﷻ دي ټولو مسلمانانو ته ددغه گناه څخه نجات ور په برخه کړي . آمین.

(c) ketabton.com: The Digital Library

﴿۱۲﴾ رحم پر مؤمنانو باندي :

﴿ لاَيَرْحَمُ اللّٰهُ مَنْ لاَّيَرْحَمُ النَّاسُ[1] ﴾

ترجمه : الله ﷻ رحم نه کوي (کامل رحم) پر هغه چا باندي چي هغه پر خلګو باندي رحم نه کوي .

لغات : رَحِمَ : مهرباني کول، دباب سمع څخه دی .

تشريح :پر عامو مؤمنانو باندي به بل مؤمن شفقت، رحم او حسن ظن لري ، که چيري يو مؤمن په ناروا ه يا ګناه اخته وي د اصلاح فکر به يې کوي په ښه اخلاقو سره به دغه ګنهکار شخص د بدو څخه منع کوي لکه چي مخکي په حديث نمبر ۶ کي ذکر سول، او همدارنګه به په پټه الله ﷻ ته دعاء کوي چي يا الهي ته هدايت ورنصيب کړه ، مقصد دا چي هيڅ يو مؤمن ته به په حقارت او سپك نظر نه ګوري.

په يو بل حديث مبارك کي ذکر دي : چي نبي کريم ﷺ فرمايي : يومؤمن به پر بل مؤمن ظلم نه کوي او نه به يې ذليله کوي او نه به يې سپکوالی کوي ځکه چي تقوا دلته

---

[1] عن جرير بن عبدالله قال : قال رسول الله ﷺ لايرحم ..... الخ . مرقات ج ۹ صـ ۱۶۱.

(c) ketabton.com: The Digital Library

ده ،نبي كريم ﷺ زړه ته اشاره وکړه او دا اشاره يې درې ځله وکړه .[1]

لهذا لازمه ده چې ځوك پر هر مؤمن شفقت ولري او دهر مؤمن عزت،قدر او احترام ولري د ايمانداری په خاطر .

زموږ ځيني خلگ د ځينو خلگو څخه دگناه په خاطر د هغه سپك والی کوي دا ښه کار نه دی بلکه د هغه د اصلاح کوښښ به کوي ، په سپك والی او بد وړلو سره نور هم دغه سړی د دين څخه متنفر کيږي .

❁❁❁

---

[1] مرقات ج ۹ صـ ۱۷۰.

(c) ketabton.com: The Digital Library

﴿۱۳﴾ پر ښځو باندي ترحم کول :

﴿ قَالَ رَسُوْلَ اللهِ ﷺ لاَيَفْرَكُ مُؤْمِنٌ مُؤْمِنَةً اِنْ كَرِهَ مِنْهَا خُلْقًا رَضِيَ مِنْهَاآخَرَ﴾ [1]

ترجمه : نبي کريم ﷺ فرمايي : چي يو مؤمن نارينه دي د مؤمني ښځي سره بغض نه کوي که چيري دده په نظر ددغه ښځي يو عادت يا خصلت بد اوناخوښه وي نو يو بل خصلت به يې بيا ښه اوخوښ وي .

لغات : يَفْرَكُ : دباب سمع څخه معنى يې بغض ده.

كَرِهَ : دسمع دباب څخه ناخوښه .

تشريح :يعني خاوند لره مناسبه نه ده چي د خپل کور والا څخه نفرت وکړي ځکه چي دانسان ټول عادات نسي سميدلاى که يې اخلاق بد وي خو ښه اخلاق هم لري .

د فرك لفظ د ميړه او ښځي تر مينځ نفرت ته ويل کيږي .

خلاصه دا چي پر ښو اخلاقو به دي نظر وي او پر بدو اخلاقو به صبر اوتحمل کوي .

په يو بل حديث مبارك کي ذکر دي چي نبي کريم ﷺ فرمايي

---

[1] مشكوة ج ٢ صـ ٢٨٠.

(c) ketabton.com: The Digital Library

چي ښځه د پوښتنې د کاره ځوکي څخه پيدا ده سيده کيږي نه ، که يې ته سيده کوې نو ماتيږي او ماتېدل دښځي طلاق دی .

نبي کريم ﷺ فرمايې : استوصوا بالنساء خيرا ، دښځو متعلق چي ما کوم دخير وصيت کړی دی (چي د دوئ سره ښه کوئ) هغه وصيت قبول کړئ ، يعني ظلم، بې ځايه وهل بدسلوکي وغيره مه ورسره کوئ .[1]

په يو بل حديث شريف کي ذکر دی چي په تاسو کي بهترين شخص هغه دی چي د خپل اهل (کوروالا،کوچنيانو،دوستانو،خدمتگارانو) په حق کي بهترين وي .[2]

مگر زموږ پښتانه د الله ﷻ پر دغه کمزور مخلوق(ښځه) باندي څومره ډول ډول زيادتي او خيانتونه کوي يا په جوړه کي ښځي ورکوي يا يې خرڅوي وغيره .. دا ټوله اعمال دشريعت مقدسه او دنبي کريم ﷺ د طريقې څخه خلاف اعمال دی ، ددې نتيجه به په قبر اوحشر کي

---

[1] مشکوة ج ٢ صـ ٢٨٠.

[2] مشکوة ج ٢ صـ ٢٨١.

(c) ketabton.com: The Digital Library

معلومیږي . نور د ښځي او میړه تر مینځ حقوق زموږ په رساله (تحسین النکاح) کي ملاحظه کولای سئ .
البته چي دښځي سره به صبر اوتحمل کوي دا یوازي په کورني ژوند کښي دي که چیري ښځي د شریعت څخه خلاف ورزي کول مثلا بې ستري وغیره نو بیا به یې نه پریږدي بلکه پابندي به پر لګوئ .
الله ﷻ دي ټول مسلمانان ددغه مظلوم قوم دحق تلفۍ څخه وساتي . آمین .

❁❁❁❁❁

(c) ketabton.com: The Digital Library

﴿۱۴﴾ د نکاح فضیلت :

﴿ اِذَا تَزَوَّجَ الْعَبْدُ فَقَدْ اِسْتَكْمَلَ نِصْفَ الدِّيْنِ فَلْيَتَّقِ اللهَ فِيْ نِصْفِ الْبَاقِيْ﴾ [1]

ترجمه : کوم بنده چي نکاح وکړي نو هغه نیم دین پوره کړی ، ده لره پکار ده چي دپاته نیم دین په باره کي دحق تعالی ﷻ څخه وبیریږي .

لغات : تَزَوّجَ: دباب تَفَعّل څخه، معنی یو ځای کیدل مگر دلته دنکاح په معنی دی. اِسْتَكْمَل : باب استفعال پوره کیدل.

نِصْفُ: نیم . اَلدِّيْن : په لغت کي لار او روش ته وايي ، او په اصطلاح کي اصولي احکامو ته وايي چي جزئیاتي پر بناء وي او هم دغه ته ملت وايي د کلیاتو،جزیاتو یا اصولو فروع مجموعي ته شریعت وايي .

تشریح : په انسان کي دوه داسي خواهشات سته چي دا احتمال سته چي په ټوله دین کي دفساد سبب وگرځي :

(۱) د نس خواهشات چي همیشه د ښه خوړو فکر کوي .

(۲) شهواني خواهشات چي همیشه په دې فکر کي وي چي هر ځای یو ښائسته ښځه وي باید دده په نکاح کي وي ، د نکاح

---

[1] عن انس قال قال رسول الله ﷺ اذا تزوج ..... الخ . مشکوة ج ۲ صـ

(c) ketabton.com: The Digital Library

په ذريعه سره يې شهواني شوق پوره کيږي، لهذا د نصف دين حفاظت خو وسو او دباقي نيمايي دين تکمله به په عباداتو، ښه افعالو او ښه اعمالو سره پوره کيږي .

(۲) د حلال رزق طلب به کوي چي دا بنسټ د عباداتو دی.

نکاح په شريعت مقدسه کي يو لوړ سنت عمل دی ، کله نکاح فرض وي، کله واجب وي، کله سنت وي، کله مکروه وي او کله حرام گرځي، تفصيل يې زموږ په رساله (تحسين النکاح) کي ملاحظه کړئ .

البته نکاح د نصف ايمان يا نصف دين مرتبه لري انسان پاکدامنه کوي ، په احاديثو مقدسوو کي ډير فضائل ذکر دي او دا طريقه مسنونه دانبياء کرامو عليهم السلام ده ، او همدارنگه يو لوی انعام دی ډيري فائدې پکښې دي ، مگر ځيني خلگ لوی خيانت کوي ښځي يې کښېنولي وي په نکاح يې نه ورکوي او سپين سري سي ، د يو غلط غرض په خاطر چي يا ميراث راځخه يونسي يا يې غټ ولور مقصد وي يا وايې چي زما سيال نه راپيداکيږي نو دی به د آخرت په ورځ د الله ﷻ په حضور کي ددغه خيانت جواب ورکوي او دا ديو انسان سره لوی خيانت دی .

(c) ketabton.com: The Digital Library

﴿۱۵﴾ ږیره پرېښودل :

﴿ خَالِفُوْا الْمُشْرِكِيْنَ اَوْفِرُوْا اللِّحٰى وَاَحْفُوْا الشَّوَارِبَ ﴾[1]

ترجمه : د مشرکینو څخه مخالفت وکړئ: ږیره اوږدوی او بریتونه پرې کوی .

لغات : اَوْفَرْ : د باب ضرب څخه معنی زیاتول .

اَللحیٰ: جمع د اَللِحْيَة په معنی د ږیره .

اَحْفَوا: د بریتو په پرې کولو کې مبالغه کول .

تشریح : د مشرکینو دا عادت وو چې ږیره یې خریله او دمجوسیانو دا عادت وو چې ږیره یې تر موټ کوچنۍ کوله، او بریتونه یې اوږدول ، شریعت مقدسه د هغه بر خلاف حکم کړی دی چې ږیره اوږدوئ او بریتونه کوچني کوئ.

علماء کرام فرمایې: چې په دغه حدیث سره ثابته سول چې د کفارو د خصوصي عاداتو څخه به مخالفت کوی مشابهت به په عاداتو کې نه ورسره کوئ ، اوبل دا چې ږیره واجب ده او د واجب پرېښودل گناه کبیره ده ، لهذا ږیره خرول یا تر مټ کمول حرام کار دی .

---

[1] عن ابن عمر ﷺ قال قال رسول الله ﷺ خالفوا .... الخ مشکوة ج ۲ صـ ۳۸۰.

(c) ketabton.com: The Digital Library

دحضرت عبدالله بن عمر ﷛ دا عادت وو چي تر مټ زياته ږيره يې پرې کول ، اوپه ترمذي شريف کي ذکر دي چي نبي کريم ﷺ هم تر مټ زياته ږيره دشاوخوا د اطرافو څخه پرې کول .

ږيره پرېښودل د يو لك څليرويشت زره انبياء کرام عليهم السلام عادت اوسنت دی ټوله صحابه کرامو رضوان الله تعالی عليهم اجمعين ږيري درلودې ، او دڅلورو امامانو (امام اعظم،امام شافعي، امام مالك، امام احمدبن محمد بن حنبل رحمة الله عليهم اجمعين) په نزد يو موټ ږيره پريښودل واجب ده .[1]

نو د داسي يو ټينګ سنت څخه مخالفت کول لويه بد بختي ده ، زموږ په هيواد کي اوس دا مصيبت ډير عام سوی دی د ځوانانو څخه علاوه سپين ږيري هم په دغه مصيبت اخته دی ، الله ﷻ دي ټول مسلمانان ددغه مصيبت څخه خلاص کړي . آمين .

---

[1] د احنافو کتابونه : فيض الباري ج ۴ صـ ۳۸۰، بذل المجهود ج ۱ صـ ۳۳، اشعة المعات ج ۱ صـ ۱۳۰،او داسي نور . د امام مالك کتاب الابداع في منار الابتداع، دامام شافعي کتاب : کتاب الام . دامام احمد بن محمدبن حنبل کتاب شرح المنتهي . جواهر الفقه ج ۲ صـ ۴۲۴.

(c) ketabton.com: The Digital Library

﴿۱۶﴾ د حلال رزق کوښښ کول :

﴿ لاَيَدْخُلُ الْجَنَّةَ جَسَدَ غُذِّىَ بِالْحَرَامِ [1] ﴾

ترجمه : هغه بدن به وجنت ته داخل نسي چي دهغه پرورش په حرام (مال) سره سوی وي .

لغات : غُذّیَ : د نصر دباب څخه، په معنی د خوراك وركول . جَسَدَ: بدن انساني او جمع يې اَجْسَادْ دی .

تشريح :د حديث شريف مطلب دادی چي که يو شخص حرام مال وخوري او هغه مؤمن وي د جنت و هغه لوړ مقاماتو ته نسي داخليدلای ، او که حرام مال حلال وبولي نو بالکل جنت ته نسي تللای ، يا دا چي حرام خوره مؤمن جنت ته نسي داخليدلای تر څو چي د حرام مال د خوړلو سزا ونه ځکي . فقهاء کرام فرمايي : که چاته دا معلومه سي چي ددغه شخص مال اکثره حرام دی نوددغه شخص ميلمستيادي نه قبلوي، کله بيا داسي وي چي مال خو نه دی حرام ليکن ميلمستيا يا واده داسي وي چي د ډوډی پر وخت عکاسي کوي يا سرود وي نو دغه ډول ډوډی به هم نه خوري او دغسي واده يا ميلمستيا ته به بالکل څوك نه ځي . پوره تفصيل په هداية جلد ۴ كي موجود

---

[1] عن ابي بكر ﷺ ان رسول الله ﷺ قال : لايدخل ...... الخ . مشكوة ج ۱ صـ ۲۴۳.

(c) ketabton.com: The Digital Library

دی . او په حدیث نمبر ۱۰ کي تیر سو .

مسئله : که چیري حرام شی وخوري بیا وروسته خبر سي نو قی کوي به یې ، حضرت ابوبکر صدیق ﷺ یو ځل دغسي قی وواهه چي ده مبارك ته معلومه سول چي دا مال حرام دی .[1]

مسئله : که چا حرام مال خوړلی وي نو ددې کفاره څه ده ؟ د زړه په اخلاص سره به توبه او استغفار کوي او الله پاك ﷻ ته به زاري او دعاء کوي چي معاف کړل سي .

مسئله : که دیو چا سره حرام مال وو دغه حرام مال به بیله د ثواب دنیته پر مسکینانو باندي خیراتوي .

مسئله : کوم سړی چي کاروبار کوي د خپل کاروبار معلومات به کوي چي په شریعت مقدسه کښې دا زما کاروبار جواز لري کنه، دامعلومات پر ده باندي فرض دی.

د عباداتو د قبلیدو بنیاد پر حلال رزق باندي دی ، په یوه روایت کي حضرت عبدالله بن عباس ﷺ نقل کوي چي دهغه چا لمونځ نه قبلیږي چي دده نس په حرامو سره ډك وي ، همدارنگه دعاء یې هم نه قبلیږي .[2]

---

[1] احیاء العلوم ج ۲ صـ ۱۲۸.

[2] احیاء العلوم ج ۲صـ ۱۲۸.

(c) ketabton.com: The Digital Library

﴿۱۷﴾ سلام اچول :

﴿ اَلْبَادِيُّ بِالسَّلاَمِ بَرِئٌ مِّنَ الْكِبْرِ﴾ [1]

ترجمه : اول سلام اچونکی د تکبر څخه خلاص دی .

لغات : اَلْبَادِي : اول کونکی ،

بَدَاَ د فتح د باب څخه دی معنی یې شروع کول دي .

بَرِئ : د فتح، سمع اوکرم دباب څخه معنی یې نجات حاصلول .

اَلْکِبْرُ : غرور، د کرم دباب څخه په مرتبه کي لوړوالی ، دنصر اوسمع دباب څخه : په عمر کښې لوړ والی .

تشریح : کله چي دوه مسلمانان په یوه حالت یا دواړه سواره وي یا دواړه پر پښو وي چي سره مخامخ سي هر یوه چي اول سلام اداء کړی نو هغه دتکبر څخه لیري دی ، یا الله ﷻ دده د زړه څخه تکبر باسي ددغه عمل په وجه .

د تکبر تعریف : تکبر دې ته وایې : چي مقابل خلګ سپك و بولي او ځان دکمالاتو خاوند وبولي او نور دکمالاتو خاوند ونه بولي، او نورو ته سلام ادا کول د ځان توهین بولي . تکبر ډیره سخته ګناه ده په قرآن کریم او احادیثو مقدسوو کي یې ډیر بدوالی راغلی دی .

---

[1] عن عبدالله ان النبي ﷺ قال : البادي ...... الخ . مشکوة ج ۲ صـ ۴۰۰.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د سلام احکام :سلام اداء کول سنت کفايې دی او جواب يې واجب کفايې دی .[1] يعني په يوه ټولۍ کې که يو نفر سلام اداء کړي نو سنت اداء سول او که چيري يو سړی يوې ټولۍ ته دمسلمانانو سلام ادا کړي او په هغو کې هم يو سړی جواب ورکړي نو دټولي ټولۍ غاړي د واجب څخه خلاصي سوې .

نبي کريم ﷺ ډير تاکيد کړی دی چي سلام عام کړئ ځکه دا دمسلمانانو په مينځ کې دالفت اومحبت سبب گرځي .

که دوه نفره سره يو ځای سول نو اول به څوك سلام ادا کوي؟ لوړ سړی به وکښته ته سلام اداء کوي مثلا تيريدونکي سړی و ولاړ يا ناست سړي ته، کشر و مشرته ،او که مشر يې کشر ته اداء کړي هم صحيح ده دنبي کريم ﷺ څخه داعمل ثابت دی ، يو سړی چي پر دابه (سواري) سپور وي هغه به و پياده ته سلام ا داء کوي او که دواړه پياده وه نو حکم يې پورته ذکر سو .

سلام چونکه يو دعاء ده نو ځکه کافر ته به سلام نه اداء کوي ځکه چي کافر لره دعاء نسته بلکه د ضرورت په وخت کې به نور الفاظ استعمالوي .

او همدارنگه سلام او جواب دواړه به په خوله اداء کوي نه په لاس يا په گوتو باندي، ځکه دا ديهودو او نصاراوو عادت و

---

[1] مرقات ج ۸ صـ ۴۲۹.

(c) ketabton.com: The Digital Library

و. البته که یو څوك لیري وي نو سلام خو به په خوله اداء کوي او په لاس که اشاره وکړي چي ما سلام اداء کړي نو بیا پرواه نلري ، او همدارنګه جواب د سلام هم په خوله واجب دی په لاس کفایت نه کوي.

سلام اچول په شروع دمجلس او په آخر دمجلس کي اچول پکار دي. [1] السلام علیکم ورحمة الله ویل افضله دي ، سلام علیکم هم صحیح دی مګر افضله هغه لوړ دی.

په بعضو ځایو کي به سلام نه اچوي:

۱: په مسجد کي به سلام نه اچوي څکه چي خلګ په عبادت مشغول وي.

۲ : په مجلس کي دتدریس به سلام نه اچوي.

۳:په مجلس کي دذکر به سلام نه اچوي.

۴: په غسل خانه او اوداسه په ځای کي او داسي نور دغسي نامناسبه ځایو کي به سلام نه اچوي. په دغه مذکوره صورتو کي که چا سلام واچاوه جواب یې نه دئ لازم.

مسئله : که نامحرمي ښځي سلام واچاوه که ځوانه ښځه وه جواب به نه ورکوي که سپین سري وه بیا به په زوره جواب ورکوي. ([1])

---

[1] مرقات ج ۸ صـ ۴۵۳.

(c) ketabton.com: The Digital Library

﴿۱۸﴾ غیبت سخته گناه ده :

﴿ اَلْغَیْبَۃُ اَشَدُّ مِنَ الزِّنَا [2]﴾

ترجمه : غیبت کول تر زنا ډیر سخت دی .

لغات : اشد : د ضرب دباب څخه معنی یې سختیدل .

تعریف دغیبت : غیبت و دې ته وایې چي د یو شخص په عدم موجودگي کي دده متعلق یو داسي خبره وکړې که چیري دغه شخص دا خبره واوري نو خوا یې بدیږي که چیري داعیب په دغه شخص کي وي، او که چیري داعیب په دغه شخص کي نه وي نو دې ته بهتان ویل کیږي .

تشریح : په مذکوره حدیث شریف کي غیبت تر زنا بد بلل سوی دی، وجوهات د بدوالي یې علماء کرامو ذکر کړي دي : (۱) زنا هر چا ته معلومه ده چي ما یو غټه‌گناه وکړه نو توبه ځیني کاږي مگر غیبت کونکی دا گناه سپکه بولي.
(۲) غیبت کونکی غیبت گناه نه بولي (۳) دغیبت کونکي گناه نه معافیږي تر څو چي هغه سړی یې معاف نه کړي که چیري هغه سړی خبر سوی وو. ددغه درو وجوهاتو پر بنیاد

---

1 : فتاوی هندیه ج : ۵ ص : ۳۲۵

2 عن ابي سعید و جابر قالا : قال رسول الله ﷺ الغیبة .... الخ . مشکوة ج ۲ص۴۱۵.

(c) ketabton.com: The Digital Library

غالبا نبي کريم ﷺ تر زنا بده بللې ده که څه هم زنا په خپله يو لويه اوعظيمه گناه ده .

شپږ ځايه غيبت جواز لري :

1. که يو چا ظلم درباندي کړی وي ددغه ظلم بيان و قاضي،حاکم وغيره ته کول جواز لري .
2. که يو شخص غلط کار کوي ته وداسي شخص ته دا بيان وکړې چي هغه يې اصلاح کولای سي لکه دکور مشر ،عالم،مقتدا وغيره ، مقصد دي تغير دمنکر وي
3. د مفتي څخه دسوال په وخت حقيقت د مخالف شخص بيانول دا هم جواز لري . که مفتي ته دنامعلوم شخص په نامه ياد سي نو ښه کار دی .
4. يو شرير شخص وي خلگ خبرداره کوي چي دده دشر څخه وساتل سي لکه طالب دعلم يا طالب د رضا مندی الهي ﷻ لپاره چي وي و يو داسي شخص ته ځي چي هلته دده فائده نه وي يا ده ته دنيوي يا بل ضرر وي ، يا هغه سړی بدعمله وغيره وي . په شرط ددې چي مقصد به يې نصيحت وي نه بل شی .
5. يو شخص مشهوره وي په فسق يا بدعت سره نو ددغه

(c) ketabton.com: The Digital Library

شخص حال بیانول جواز لري مگر هغه عیوب چي ظاهر وي لکه فسق،غلا وغیره ...

6. که یو شخص مشهوره وي په یو لقب باندي مثلا گوډ ، کوڼ .....او داسي نور . نو ددغه شخص په نه وجود کي په دغه نامه یادول پرواه نه لري په دې شرط چي پر طریقه دنقصان به نه وي مگر په بل نامه یادول افضل دي .

په دغه مذکوره شپږو ځایو کي غیبت پرواه نه لري . [1]

دغیبت دمجلس څخه ځان خلاصول :

که چیري په یو مجلس کي غیبت کیدی که یې قدرت درلودی نو په ښه اخلاقو سره دي یې منع کړي ، او که یې دمنع کولو قدرت نه درلودی نو دغه مجلس به پریږدي او که یې مجلس هم نسو پاته کولای نو غوږ به نه پر نسي بلکه خپل ذکر به کوي ، انشاء الله مسئول به نه وي . [2]

---

[1] ریاض الصالحین صـ ۴۶۴.

[2] ریاض الصالحین صـ ۶۱.

(c) ketabton.com: The Digital Library

﴿۱۹﴾ د ظلم څخه ځان ساتل :

﴿ اَلظُّلْمُ ظُلُمَاتٌ يَوْمَ الْقِيَامَةِ﴾ [1]

ترجمه : ظلم د قیامت په ورځ د تاریکیو په صورت کي وي.

لغات : اَلظّلْمُ : جمع يې ظُلُمَات، دضرب د باب څخه معنی يې بې موقع ایښودل، د سمع دباب څخه دشپې تاریکه کیدل .

يَوْمْ : جمع يې ایام ده جمع الجمع يې اَيَاوِيْم ده .

اَلْقِيَامَةِ : د مرګه وروسته راپورته کیدل ، دنصر دباب څخه معنی يې دریدل .

تعریف ظلم : ظلم په لغت کي يو شی بې ځایه او بې موقع ایښودلو ته وايي او په عرف کي ورته تجاوز وايي ، په شریعت کي هم دغه معنی ده البته دشرعي محل تجاوز ته ظلم وايي . [2]

تشریح : د آخرت په ورځ ظالم داسي په تاریکیو کي راګیر وي چي هغه نور چي مؤمن ته ورکول کیږي ظالم ځيني محروم وي او مؤمن د هغه نور په ذریعه سره تګ کوي .

---

[1] عن ابن عمر رضي الله عنه ان النبي ﷺ قال الظلم ...... الخ . مشکوة ج ۲ صـ ۴۳۴.

[2] مظاهر حق ج ۴ صـ ۵۹۴.

(c) ketabton.com: The Digital Library

اسلام د همدردۍ او ورورولۍ تعلیم ورکوي او ظلم دا دواړي مادې تباه کوي ، په حديث قدسي کي ذکر دی : يا عبادي ... الخ . چي الله ﷻ فرمايي : اې زما بندګانو ما پر خپل ذات باندي ظلم حرام کړی دی نو ستاسو په مينځ کي هم ظلم حرام دی يو پر بل باندي ظلم مه کوئ

(c) ketabton.com: The Digital Library

﴿۲۰﴾ **ځان ساتل د حسد، بغض، بدګمانۍ وغیره څخه** :

﴿ اِیَّاکُمْ وَالظَّنَّ فَاِنَّ الظَّنَّ اَکْذَبُ الْحَدِیْثِ وَلاَتَحَسَّسُوْا وَلاَتَجَسَّسُوْا وَلاَتَنَاجَشُوْا وَلاَتَحَاسَدُوْا وَلاَتَبَاغَضُوْا وَلاَتَدَابَرُوْا، وَ کُوْنُوْا عِبَادَاللهِ اِخْوَانًا﴾ [1]

ترجمه : د بد ګمانۍ څخه ځان وساتئ بیشکه بدګماني د خبرو بدترین درواغ دي، او نه به د خلګو پر پټو خبرو باندي ځان خبرداره کوئ که دخیر خبر وي که د شر(هغه خبري چي تا سوء ظن ته رسوي) یو تر بله ځان لوړ مه بولئ، یو تر بله به حسد نه کوئ ، یو تر بله به بغض نه کوئ، یو تربله به غیبت نه کوئ ، اې د حق تعالی جل وعلا بندګانو یو تر بله ورونه وګرځئ د وروګلوۍ ژوند سره کوئ .

لغات : اَلْظَنّ : ګمان ته وایې، دیو شي متعلق که ستا داخیال وي چي دا کار سوی دی مثلا زید راغلی دی کنه که دې دنه راتګ خیال کم وي دې ته وهم وایې او که دي د راتګ خیال ډیر وي دې ته ظن وایې ، او که دواړه برابر

---

[1] عن ابي هريرة ﷺ قال قال رسول الله ﷺ اياكم ..... الخ مشكوة ج ٢ صـ .

(c) ketabton.com: The Digital Library

وي هغه ته شك وايې كه دي خپله په سترګو وليدی دي ته يقين وايې .
وَلاَتَحَسّوا: ځان په خير خبردار كول د باب تفعيل څخه دی . وَلاَ تَجَسّسُوا: ځان خبر داره كول په شر باندي، دباب تفعيل څخه دی .
وَلاَتَنَاجَشُواْ: د ځان لوړوالی په خلګو كي ، دنفرت په معنی هم دی .
تشريح : په دغه حديث مقدسه كي مؤمنان د هغه بدو باطني مريضيو څخه راګرځوي چي دمسلمانانو وروركلوي او اتفاق ته سخت تاوان كوي .
(١) ګمان : ګمان په شريعت مقدسه كي ۴قسمه دی :
(١) حرام : چي ذالت الهي ﷻ پر ما باندي رحم نه كوي نه مي بخښي بلكه دا فرض دی چي مؤمن به وايې الله ﷻ پر ما رحم كوي . (٢) واجب : چي د يو سړي ظاهري حالت سم وي بيله دليل قوي بدګماني حرامه ده . (٣) مباح: چي سړي ته په درو او څلورو ركعاتو كي شك وي : اوغالب ګمان يې د څلورو ركعاتو وي نو پردغه عمل كول جائز او مباح دي ، البته كه پر يقين عمل وكړي چي درې ركعاته دي هم

(c) ketabton.com: The Digital Library

صحیح دي . (۴) مستحب : دهر مسلمان سره نیك گمان کول .[1]

(۲) تحسس او تجسس: د خلگو په هغو شیانو ځان خبرول چي خلگ یې پټوي مطلق طلب خبرداري ته تحسس وایې او پټ عیوب لټولو ته تجسس وایې .[2]

(۳) تحاسد: حسد یو باطني مرض دی، مطلب یې دادی چي یو سړی یو نعمت ولري ستا دا اراده وي چي دده څخه دغه نعمت زائل سي (دغه نعمت دي نه وي پر پیرزو) او ماته راکړل سي ، یا دمطلق زوال اراده لري دا نیت حرام دی او دې ته حسد وایې ، که د زوال اراده ونه لرې بلکه د ذات الهي ﷻ څخه دځان لپاره هم دغسي نعمت طلب کړې نو بیا پرواه نه کوي دې ته غبطه وایې ، حضرت مولانا رومي رح هم فرمایې : چي حسد یوه بده مریضي ده چي په توسط د اولیاؤو پاتیږي .[3] بیت :

خاك شو مردان حق را زیر پا خاك بر سر کن حسد راهمچو ما

❁❁❁❁

---

[1] احکام القران ج ۲۷ صـ ۳۰۵.

[2] معارف القرآن ج ۱۲۰ ، ۸ .

[3] مرقات ج ۹ صـ ۲۳۲.

(c) ketabton.com: The Digital Library

﴿۲۱﴾ د بخل بد والی :

﴿ خَصْلَتَانِ لاَتَجْتَمِعَانِ فِيْ مُؤْمِنٍ اَلْبُخْلُ وَ سُوْءُ الْخُلْقِ[1] ﴾

ترجمه : په مؤمن کي دوه (بد) عادته نسي يوځای کيدلای بخل او بد اخلاق .

لغات : تَجْتَمَعَانِ: باب افتعال په معنی د جمع کيدل. سوء اَلْخُلُقِ : د باب نصر څخه په معنی د پيداکيدل او اخلاقو ته وايي او دباب سمع څخه په معنی ريز ريز کيدل .

تشريح : دمذکور حديث شريف مطلب دادی چي په مؤمن کامل کي دا دوه عادتونه نسي يو ځای کيدلای ځکه چي دا دواړه (بخل، او بداخلاق) ډير لوی عيبونه او ډيرو بديو مغز دی، دا هر يو صفت چي په مؤمن کي وي دده ايمان وکمال ته نه پريږدي ، نو پر مؤمن باندي لازمه ده چي ددغه دواړو عيبو څخه ځان پاك وساتي .[2]

په يو حديث شريف کي ذکر دي چي بخيل سړی د ذات الهي ﷻ څخه، دخلگو څخه او دجنت څخه ليري دی ، او

---

[1] و عن ابي سعيد قال: قال رسول الله ﷺ خصلتان....... الخ . مشکوة ج ۱ صـ ۱۶۵.

[2] مظاهر حق ج ۲ صـ ۲۳۵.

(c) ketabton.com: The Digital Library

دالله ﷻ په نزد تر بخيل عابد جاهل سخي محبوب دى .[1]
بخل د دنيوي او ديني بدبختيو يو لوى سبب دى مثلا زكوة، خيرات،صدقات، د دوستانو سره كومك،د كور او اولاد سره پراخي د ټولو ښخه مانع دى . حق تعالى ﷻ دي ټول مسلمانان ددغه خبيث صفت ښخه خلاص كړي .

۞۞۞

---

[1] مرقات ج ۴ صـ ۳۲۵.

(c) ketabton.com: The Digital Library

﴿۲۲﴾ د دنیا محبت :

﴿ حُبُّ الدُّنْیَا رَأْسُ كُلِّ خَطِیْئَةٍ﴾ [1]

ترجمه : د دنیا محبت د هري خطا رېښه ده .

لغات : اَلْدُنْیَا : موجوده زندگي، دَنَا د نصر د باب څخه په معنی د نژدې کیدل. رَاْسُ : جمع یې رُؤُسْ ده او په معنی د سر ده .

خَطِیْئَة : د باب سمع څخه په معنی د خطا ده .

تشریح :په مذکوره حدیث مقدسه کي ذکر دي چي محبت د دنیا بد دی . ١ ولي دمحبت په وجه باندي سړی ړوند اوکوڼ گرځي د حلالو او حرامو فرق نه کوي .٢ محبت د دنیا د الهي محبت مانع گرځي. ٣ بل دا چي د دنیا حب انسان د دنیا په غیر ضروري کارو باندي اخته کوي چي ضرورت ورته نه وي حب د دنیا یا زیاته مشغله به نه ورسره کوي ، انسان خو په اصل کي د عبادت او معرفت لپاره پیدا سوی دی او هم دغه اصل کار دی په یوه حدیث مبارك کي ذکر دي چي د الله ﷻ د طرفه پر حضرت موسی علیه السلام باندي وحي راغلې چي یاموسی ! علیه السلام د دنیا په محبـــت باندي به نه

---

[1] عن حذیفة قال سمعت رسول الله ﷺ یقول في خطبة : الخمرجماع الاثم والنساء حبائل الشیطان وحب الدنیا ...... الخ . مشکوة ج ٢ صـ ۴۴۴.

(c) ketabton.com: The Digital Library

مشغوله کيږي زما په بارگاه کي تر دي لويه گناه نسته .1

حضرت عبدالله بن مبارك رح فرمايي : چي د دنيا محبت او گناهونه د چا زړه ښکار کړی هغه زړه ته نيکي هيڅکله هم نه رسيږي .2

ملا علي قاري رح فرمايي چي ددغه حديث مبارك د مفهوم مخالف څخه دا معلوميږي چي د دنيا څخه بې رغبتي د ټولو نيکيو مغز دی .3

په يوه بل حديث شريف کي ذکر دي چي : (لعن عبدالدينار) لعنت کړه سوی دی پر هغه چا باندي چي دی غلام د مال وي ، يعني چي دمال په محبت گرفتار سي او د الله ﷻ د طاعت او عبادت څخه ليري والی گويا د مال غلامي ده.4

امام غزالي رحمه الله فرمايي چي : الله ﷻ کله دنيا پيداکړه نو شيطان مچ کړه او دا يې وويل چي څوك ستا سره محبت وکړي هغه په حقيقت کي زما غلام دی. 5

داحاديثو څخه معلوميږي چي مال خو ښه دی مگر محبت او زياته مشغله يې بده ده .

---

1 احياء العلوم ج ۲ صـ ۲۵۰.

2 مکاشفة القلوب صـ ۲۴۰.

3 مرقات ج ۹ صـ ۴۰۳.

4 مشکوة ج ۲ صـ ۴۴.

5 احياء العلوم.

(c) ketabton.com: The Digital Library

﴿۲۳﴾ د مسلمان خطا ایستل :

﴿ مَنْ غَشَّنَا فَلَيْسَ مِنَّا﴾ [1]

ترجمه : کوم څوك چي موږ لره خطا ایستل وکړي هغه زموږ (د جماعت) څخه نه دی .

لغات : غَشّنَا : د نَصرَ دباب څخه معنی یې خطاایستل ، خلاف مصلحت ښکاره کول .

تشریح : مسلمان ته تکلیف رسول حرام دی او داسي شخص د نبي کریم ﷺ د پیروانو څخه نسي کیدلای ، په حدیث شریف کي ذکر دي چي : کوم تاجر یا خرڅونکی چي امین او رښتیاګویه وي (خطاایستل نه کوي) د هغه حشر به د انبیاء کرام علیهم السلام او صدیقینو سره وي .[2]

په یو روایت کي ذکردي چي:اللهﷻدي رحم وکړي پرهغه شخص باندي چي د رانیولو او خرڅولو په وخت کي نرمي کوي .[3]

فقهاء کرامو اصول ذکر کړي دي چي په کومه معامله کي چي د جنګ اوبدامنۍ توهم پیداکیږي شریعت مقدسه ددې معاملې ممانعت فرمایلی دی او هغه بیع بیع فاسد بولي .

---

[1] عن ابن عمر وابي هريرة عن النبي ﷺ قال : من حمل علينا السلاح فليس منا ، رواه بخاري و زاد مسلم من غشنا ..... الخ . مشكوة ج ۲ صـ۳۰۵.

[2] مشكوة .

[3] بخاري

(c) ketabton.com: The Digital Library

﴿۲۴﴾ **د جمعې دلمانځه پرېښودونکی منافق دی** :

﴿ مَنْ تَرَكَ الْجُمُعَةَ مِنْ غَيْرِ ضَرُوْرَةٍ كُتِبَ مُنَافِقًافِيْ كِتَابٍ لاَيُمْحٰى وَلاَيُبَدَّلُ ﴾ [1]

ترجمه : کوم چا چي بیله شرعي عذره د جمعې لمونځ پرېښودی نو په داسي کتاب کي منافق لیکل کیږي چي (لیکنه) یې نه خرابیږي او نه بدلیږي .

لغات : یَمْحٰی : دنصر،سمع دباب څخه معنی د خط خرابول.

یُبَدّلْ : د باب تفعیل څخه بدلو .

تشریح : د جمعې لمونځ فرض عین دی ، علامه ابن همام رح او علامه یحیی رح فرمایې چي دجمعې فرضیت په قرآن،حدیث او اجماع سره ثابت دی څوك چي د جمعې د لمانځه څخه انکار وکړي هغه کافر دی ، او کوم سړی چي انکار نه کوي البته بیله شرعي عذره د جمعې لمونځ نه کوي نو په حدیث کي د هغه حکم ذکر دی .

جمعې ته ځکه جمعه وایې چي حضرت آدم عليه السلام او حضرت حواء رضي الله عنها په دغه ورځ په مځکه کي سره یو ځای سوي دي ، یا په دې خاطر چي خلگ په دې ورځ په مسجد کي سره یو

---

[1] عن ابن عباس ان النبي ﷺ قال من ..... الخ . مشکوة ج ۱ ص ۱۲۱.

(c) ketabton.com: The Digital Library

ځای کیږي ، یا په دې خاطر چې د آخرت ورځ هم د جمعې په ورځ قائمیږي چې ټول مخلوق پکښې جمع کیږي .

مِنْ غَیْرِ ضَرُوْرَةٍ: چې یو عذر شرعي نه وي مثلاً دیوظالم څخه بیره، سخت باران وغیره نو بیا دغه وعید دی کوم چې لوړ ذکر سو ، او دا خبره دحدیث چې منافق لیکل کیږي ډیره سخته خبره ده حق تعالی ﷻ دي ټول مسلمانان ددغه غلط عمل څخه وساتي .

فقهاء کرامو ذکر کړی دی چې دجمعې په سهار سفر کول مکروه دي ولي دجمعې دلمانځه د ضائع کیدو خطره وي په دې کي به سړی فهم کوي چې داسي ځای ولاړ نسي چې دجمعې لمونځ ځیني ضائع سي .

دجمعې دلمانځه متعلق ډېر احکام دي فقهآء کرامو ذکر کړي دي په د غه مختصره رساله کي گنجایش نسته چې ټول احکام پکښې بیان سي . البته یوه خبره ډېره مهمه ده : هغه داچې دجمعې دلمانځه لپاره چې کله اول اذان وسي خرڅېدل رانیول مکروه تحریمي دي لهذا مؤمنان به کار وبار او دوکانونه بندوي . که چا تر اذان وروسته کاروبار وکی نو هغه حلالي پیسې یې دکراهیت تحریمي په وجه مکروه سو حق جل وعلا دي مؤمنانو ته عقل ، هدایت ، او عمل ور په نصیب کي .

(c) ketabton.com: The Digital Library

﴿۲۵﴾ د عکسو دفع کول :

﴿ اَنَّ النَّبِيُّ ﷺ لَمْ يَكُنْ يَتْرُكُ فِيْ بَيْتِهِ شَيْئًا فِيْهِ تَصَالِيْبُ اِلاَّ نَقَضَهُ﴾ [1]

ترجمه : بیشکه نبي کریم ﷺ په کور کښې داسي شی نه پریښودی چي پر هغه به عکس وو بلکه نبي ﷺ به هغه ماتوی .

لغات : تَصَالِيْب : د صَلِيْب جمع ده دنصاراوو خاص شعار ته وايي ليکن مراد عکس دی ،

نَقَضَهُ : باب نصر څخه ماتيدو ته وايي .

تشریح : په مذکوره حدیث کښې ذکر دي چي نبي کریم ﷺ عکس نه پریښودی او په ډیرو احادیثو کي دعکس ډیر قباحت (بدوالی) بیان سوی دی ، په یوه حدیث شریف کي ذکر دي چي په کوم کور یا خونه کي عکس وي ملائکې د رحمت هغه کور ته نه داخلیږي .

حکم : ملا علي قاري رح فرمايي: چي عکس سخت حرام دی او گناه کبیره ده که پر ټوکر وي ، پر دیوال وي ، پر

---

[1] عن عائشة رضي الله عنها ان النبي ﷺ ... الخ . مشکوة ج ۲ صـ ۳۸۵.

(c) ketabton.com: The Digital Library

کاغذ وي ، اويا پر سکه وي که د ذي روح شي عکس وي او که يې مجسمه جوړه کړې وي دا ټوله سخت حرام دي ، البته د درختو ،باغ وغيره د غير ذي روح شيانو عکسونه پروا نه لري [1]، دعکسو کاروبار يا دعکس اخستلو روپۍ هم حرامي دي .

په حديث شريف کي ذکر دي چي بېشکه کوم خلګ ته چي دآخرت په ورځ سخت ترين عذاب ورکول کيږي په هغوئ کي عکس جوړونکی هم دئ .([2])

په ترمذي شريف کي ذکر دي چي نبي کريمﷺ فرمايي : چي دآخرت په ورځ به دجهنم داور څخه يوه اوږده غاړه راووزي دغه غاړي لره دوې سترګي وي اودوه غوږونه وي اورېدونکي اوژبه لري خبري کوي دا وايي : چي حق جل وعلا ماته وکالت راکړئ دي چي دغه درې نفره وجهنم ته داخل کم (تحفة الاحوذي کي وايي ډېر درسوائي عذاب دئ) يو دهغو څخه عکس جوړونکی دي .([3])

ډېر خلګ په دغه بېکاره ناروا اخته دي حق جل وعلا دي مسلمانانو ته عقل صحيح ور په نصيب کړي چي ددغه بېکاره ناروا او دآخرة درسوائي څخه ځان وساتي .

---

[1] مرقات ج ٨ صـ ٣٢٥، مظاهر حق ج ۴ صـ ٢٢۶.

[2] : مسلم ٢ \ ١٩٩

[3] : ترمذي ج : ٣ ص : ٨٥

(c) ketabton.com: The Digital Library

《۲۶》مرگ د هغه چا چي د جهاد تمنی يې هم نه وي کړې :

《 مَنْ مَاتَ وَلَمْ يَغْزُ وَلَمْ يُحَدِّثْ بِهِ نَفْسَهُ مَاتَ عَلٰى شُعْبَةٍ مِّنْ نِفَاقٍ 》[1]

ترجمه : کوم څوك چي مړ سي په داسي حال کي چي نه يې په خپل ژوند کي جهاد کړی وي او نه يې په زړه کي دجهاد تمنا کړې وي ، نو هغه څوك پر قسم باندي د نفاق مړسوی دی .

لغات : مَاتَ : دباب نصر څخه مرگ ته وايي.

يَغْزُوْ : د باب نصر څخه جهاد ته وايې.

يُحَدِّثُ: د باب افعال څخه ايجاد ته وايې او د باب تفعيل څخه بيان کولو ته وايې .

تشريح : جهاد دمسلمانانو د سرلوړۍ،عزت او آزادۍ سبب دی په قرآن کريم او احاديثو کي دجهاد لوړ اهميت او ډير فضائل ذکر دي ، او همدارنگه په قرآن کريم او احاديثو کي ذکر دي چي جهاد تر آخري ورځي د دنيا جريان لري .

البته جهاد اقسام او شرائط لري فقهاء کرامو يې په سيرت په کتابو کي وضاحت کړی دی د ټولو شرائطو مراعت کول

---

[1] عن ابي هريرة ﷺ قال: قال رسول الله ﷺ من مات .... الخ . مشکوة ج ۲ صـ ۳۳۱.

(c) ketabton.com: The Digital Library

ډير ضروري دي .
په مذكوره حديث مبارك كي هم يو قسم وعيد ذكر دي چي كوم سړی په ټوله ژوند كي نه جهاد وكړي كه په نفس سره وي كه په مال سره ، او نه يې په زړه كي دا تمنا كړې وي چي كاشكي زه مجاهد وايې ددې سړي مرگ لكه دمنافق سړي مرگ داسي دي ، ولي منافقين د جهاد څخه خلاص دي په دې وجه مشابهت ورسره لري .
ملاعلي قاري رح ذكر كړی دی چي ددې حديث شريف څخه دا مسئله ثابتيږي چي كه څوك دعبادت نيت وكړي او دعبادت ترمخه مړ سي نو دعبادت د پريښودلو عذاب او گناه نسته .[1] او پر نيت باندي يې هم ثواب سته .

---
[1] مرقات ج ٧ صـ ٢٨٣.

(c) ketabton.com: The Digital Library

﴿۲۷﴾ د درود شريف فضيلت :

﴿ مَنْ صَلّٰى عَلَيَّ وَاحِدَةً صَلَى اللهُ عَلَيْهِ عَشْرًا﴾ [1]

ترجمه : که چا پر ماباندي يو ځل درود شريف ووايه نو الله ﷻ به پر هغه شخص لس ځلي رحمت نازل کړي .

لغات : صَلّى : دباب ضرب څخه ،دعاء کول، لمونځ کول، برکت پر کول، ښه تعريف کول .

تشريح : د درود شريف برکات په احاديثو کي ډير ذکر سوي دي ، په يوه حديث شريف کي ذکر دي چي په يوه درود شريف ويلو باندي الله ﷻ پر دغه بنده باندي لس رحمته نازلوي او دلسو گناهو مغفرت يې کوي، او لس درجات يې لوړوي . [2]

په يو بل حديث شريف کي ذکر دي چي دقيامت په ورځ زيات قريب و نبي کريم ﷺ ته هغه شخص دی چي زيات درود ويونکی وي . [3]

د حضرت عبدالله بن عمر ﵁ څخه روايت دی چي کوم سړی يو ځلي درود شريف ووايي الله تعالى ﷻ او ملائکي اويا

---

[1] عن ابي هريرة ﵁ قال : قال رسول الله ﷺ من صلى ... الخ . مشکوة ج ۱ صـ ۸۶.

[2] مرقات ج ۳ صـ ۸.

[3] مرقات ج ۳ صـ ۸

(c) ketabton.com: The Digital Library

واره رحمت پر دغه شخص نازلوي، ليکن دا فضيلت محدثين فرمايي د جمعې په ورځ دی .

که چا دجمعې په ورځ د مازديگر دلمانځه وروسته دغه درود شريف ۸۰ ځله ووايه داتيا ۸۰ کالو دعبادت ثواب ورکول کيږي او داتيا کالو گناوي معافيږي :

(اَللّهُمَّ صَلِّ عَلى مُحَمَّدٍ النَّبِيِّ الاُمِيِّ وَاٰلِه وَسَلِّمَ وَتَسْلِيْمًا)

حکم : (۱) يو ځل په ټول عمر کي درود شريف ويل واجب دي[1] .

(۲) که څوك دنبي کريم ﷺ نوم مبارك واوري نو درود شريف ور باندي ويل واجب دي[2] . (۳) که څو ځله نوم واوري نو يو وار درود شريف ويل واجب دي او نور ځله مستحب دی .

درود په سر او په پای کي ددعا ويل دمقبوليت ددعا لپاره شرط دئ په ترمذي شريف کي دحضرت عمر رضي الله عنه څخه روايت نقل دئ : چي دعا دمځکي او اسمان تر مابين معلقه وي لوړه نه خيږي تر څو چي درود ونه وايي .

مسئله : بې اودسه درود شريف ويل جائز دي . داوداسه سره نور على نور دئ .

❁❁❁❁

---

[1] هدايه ج ۱ صـ ۳۰۱.

[2] البناية شرح هدايه ج ۲ صـ ۳۲۱.

(c) ketabton.com: The Digital Library

﴿۲۸﴾ د طالب العلم فضیلت :

﴿ مَنْ سَلَكَ طَرِيْقًا يَطْلُبُ فِيْهِ عِلْمًا سَلَكَ اللّٰهُ بِهِ طَرِيْقًا مِنْ طُرُقِ الْجَنَّةِ وَاِنَّ الْمَلاَئِكَةَ لَتَضَعُ اَجْنِحَتِهَا رِضًى لِطَالِبِ الْعِلْمِ ﴾ [1]

ترجمه : کوم څوك چي يوه لار د علم دين دحاصلولو لپاره اختيار کړي نو الله تعالی ﷻ دا شخص د جنت پر لاري بيايې ، او ملائکي د طالب علم د رضامندۍ لپاره خپل وزرونه غوړوي .

لغات : سَلَكَ: د باب نصر څخه لاري ته ويل کيږي، او دافعال د باب څخه په معنی د داخليدو .

طُرُقٌ : جمع دطَرِيْق ده په معنی دلار. اَجْنِحَتِهَا: جمع دجناج او معنی يې وزر ده .

تشريح : فضيلت دطلب علم په قرآن کريم او احاديثو کي ډير ذکر سوی دی . په يوه حديث مبارك کي ذکر دي که څوك د علم د طلب په حال کي مړ سو نو شهيد بلل کيږي .

په بل حديث کي ذکر دي چي پر هر قدم باندي د يوه کال

---

[1] وعنه قال : قال رسول الله ﷺ من سلك ... الخ . مشکوة ج ۱ صـ ۳۴.

(c) ketabton.com: The Digital Library

عبادت ثواب ورکول کيږي او پر هر قدم باندي الله تعالی ﷻ يو ښار په جنت کي ورکوي سهار اوماښام يې مغفرت کيږي او ملائکي شاهدي ورکوي چي دا خلگ د جهنم داور څخه خلاص دي .[1]

طلب دا معنی نه چي ټوله ورځ به ديني سبق وايې بلکه يو لږ وخت چي ديني سبق وايې که حاديث وي که دقرآن کريم ترجمه او که دفقهي کتابونه وي ، مطلب دا چي بايد سړی مشغوله وي چي ددغه فضائلو مستحق وگرځي .

په يو بل حديث شريف کي ذکر دي چي په شپه کي ديني درس کول تر ټولي شپې تر عبادت افضل دي .[2]

الله تعالی ﷻ دي ټولو مسلمانانو ته د ديني علم مشغله ورنصيب کړي که څه هم لږ وخت وي . آمين.

۞۞۞

---

[1] تفسير کبير ج ۱ صـ ۱۹۷.
[2] مشکوة ج ۱ صـ ۳۱.

(c) ketabton.com: The Digital Library

﴿٢٩﴾ د جماعت دلمانځه فضيلت :

﴿ صَلاَةُ الْجُمَاعَةِ تَفْضُلُ صَلاَةَ الْفَذِّ بِسَعْ ِوَعِشْرِيْنَ دَرَجَةً ﴾ [1]

ترجمه : د جماعت لمونځ تر يواځي لمانځه (په ثواب کي) اووه ويشت (٢٧) درجي زيات دى .

لغات : دَرَجَةٌ : جمع يې دَرَجَاتْ ده او مرتبې ته وايې.

اَلْفَذْ : يواځي جمع يې افذا ده .

تشريح : دجماعت لمونځ په قول د علامه ابن همام رح او علامه ابن عساکر رح واجب دى ، او دشعائر اسلام څخه دى . په يو حديث شريف کي ذکر دي چي څوك پاکي وکړي او مسجد ته روان سي پر هر قدم يې الله تعالى ﷻ يوه نيکي ورکوي او يوه يوه درجه يې لوړيږي او يوه يوه ګناه يې معافيږي . [2]

حضرت عمر ﷛ يو سهار پوښتنه وکړه چي فلانکى سړى په لمانځه کي نوو نو خلګو وويل چي هغه ډير عبادت کوى شايد بيده سوى وي نو حضرت عمر ﷛ و فرمايل

---

[1] عن ابن عمر قال : قال رسول الله ﷺ صلاة الجماعة ... الخ . مشكوة ج ١ صـ ٨٥،

[2] مشكوة ج صـ ٩٢.

(c) ketabton.com: The Digital Library

دسهار لمونځ په جماعت تر ټوله شپې تر ولاړي (و عبادت ته) بهتر بولم .[1]

ځوك چي دجماعت لمونځ نه كوي په يو حديث شريف كي ذكر دي چي نبي كريم ﷺ ددغسي خلگو دكورو د سوځولو اراده كړې وه .[2]

رئيس المفسرين حضرت عبدالله ابن عباس رضي الله عنه څخه يو چا پوښتنه وكړه چي يو سړی ټوله شپه عبادت كوي د ورځې روژه نيسي ليكن دجماعت لمونځ نه كوي ، حضرت عباس رضي الله عنه وفرمايل چي دا شخص جهنمي دی .[3]

په يو بل حديث شريف كي ذكر دي : كه چا دسهار او ماختستن لمونځ په جماعت وكړی نو دټولي شپې دعبادت ثواب لري .[4]

دجماعت لمونځ پر قول د ابن همام رح واجب ذكر سو ، ببله عذره پريښودل يې گناه كبيره ده او د آخرت په ورځ پر دغه عمل عقاب سته .

---

[1] مشكوة صـ ٩٧.

[2] مشكوة صـ ٩٥.

[3] البناية ج ٣ صـ ٣٨٥.

[4] مشكوة صـ ٦٢.

(c) ketabton.com: The Digital Library

﴿۳۰﴾ د خيرات او صدقې فضيلت :

﴿ بَادِرُوْا بِالصَّدَقَةِ فَإِنَّ الْبَلاَءَ لاَيَتَخَطَّاهَا ﴾ [1]

ترجمه : د صدقې په ورکولو کي تلوار کوئ بېشکه مصيبت او بلا تر دغه صدقې نسي مخته کيدلای .

لغات : بَادرُوا : دباب مفاعله څخه تلوار کول.

يَتَخَطّاهَا: د باب تفاعل څخه په معنی دتجاوز کول، تړل .

تشريح : يومالداره شخص چي صاحب نصاب وي زکوة پر فرض دی ، ددې څخه ماسوا زيات مال د الله ﷻ په لاره کښې خرڅولو ته صدقه وايې او په پښتو ژبه کي يې خيرات بولي ، ددغه صدقې فضائل او برکات په احاديثو کي ډير زيات بيان سوي دي .

په يو حديث شريف کي ذکر دي چي د خپلو مريضيو علاج په صدقه سره وکړئ ، په يو روايت کي ذکر دي چي صدقه اويا ۷۰ مريضۍ ليري کوي .

حاصل دا چي صدقه د ډيرو آفتو دليري کولو لپاره ده .

په يوه حديث شريف کي ذکر دي چي صدقه د الله ﷻ غضب وژني او بده مرګه انسان ساتي يعني دمرګ په وخت کي د

---

[1] عن علي قال : قال رسول الله ﷺ بادروا ..... الخ . مشکوة صـ ۱۶۷.

(c) ketabton.com: The Digital Library

شیطان په وسوسو نه اخته کیږي یا په داسي مرض نه اخته کیږي چي بې صبره وي او کفري الفاظ وایې بلکه دغه صدقه یې ساتي .[1]

په یو بل حدیث شریف کي ذکر دي چي سخي سړی الله ﷻ ته نږدې والی لري جنت ته نژدې وي وخلګو ته نژدې یعني محبوب وي حتی چي الله ﷻ ته جاهل سخي تر بخیل عابد محبوب وي .[2]

په یو حدیث شریف کي ذکر دي چي مال په صدقه نه لږیږي او هره ورځ سهار ملائکي دعاء کوي چي یا الله ﷻ خرڅونکي ته یې عوض ورکړې .

صدقه کول یو څو شرطونه لري : (۱) احسان به نه پر اچوي . (۲) ذلیله او خوار به یې نه بولي . (۳) پاك مال به وي . (۴) ښه نیت یعني دالله تعالی درضالپاره به یې ورکوي .

---

[1] التعلیق الفصیح .

[2] مشکوة صـ ۱۶۴ .

(c) ketabton.com: The Digital Library

﴿۳۱﴾ د مسجد تعظيم :

﴿ اِذَا رَاَيْتُمُ الرَّجُلَ يَتَعَاهَدُ الْمَسْجِدَ فَاشْهِدُوْا لَهُ بِالاِيْمَانِ﴾ [1]

ترجمه : كله چي تاسي يو سړی ويني چي دمسجد خيرخواهي (خدمت) کوي نو تاسي دهغه سړي دايمان شاهدي ورکړئ (يعني چي ته ايمانداره يې) . بيشکه الله ﷻ فرمايي : (انما يعمر مساجد من امن بالله واليوم الاخر)

لغات : يَتَعَاهَدُوْا : حفاظت کولو ته وايې، او په باب دافتعال کي مبالغه ده يعني ښه حفاظت کول .

تشريح :ملاعلي قاري رح فرمايې چي د يتعاهد معنی داده چي که چا دمسجد خدمت يابنا کول نو تاسي يې دايمان شاهدي ورکړئ ځکه دا دده دايمان پر ښه والي باندي دلالت کوي او دا يو لويه خوشخبري ده .

په احاديثو او قرآن کريم کي د مساجدو د خدمت او جوړولو په باره کي ډير فضائل ذکر دي .

په يو حديث کي ذکر دي چي که چا دالله ﷻ لپـــاره مسجد

---

[1] وعن ابي سعيد الخدري قال قال رسول الله ﷺ اذا رايت... الخ .

(c) ketabton.com: The Digital Library

جوړ کړی یعني خپل نوم يې نه پر کښيښودی الله ﷻ به په جنت معظم کي کور ورکړي ، اشاره ده چي داسړی جنتي دی .

په يو بل حديث شريف کي ذکر دي چي د آخرت په ورځ به اووه کسه دعرش تر سايې لاندي ناست وي او په دغه ورځ بله سايه هم نسته ، يو هغه سړی دی چي دده زړه دمسجد سره تړلی وي چي د لمانځه وخت وي کنه دمسجد خدمت سوی دی کنه وغيره دغه فکر ورسره وي .

حضرت عائشة رضي الله عنها فرمايې چي : نبي ﷺ په محلو کي د مسجدو دجوړولو حکم وکړی او دا چي مسجد پاکوئ او خوشبويه کوئ يې .

مسجد د مسلمانانو د عبادت کور دی پر هر مسلمان باندي د مسجد خدمت کول، صفايې کول او لمونځ پکښې کول لازم دي ليکن زموږ ځيني خلګ يو ائي دلمانځه لپاره را ځي نور يې نه خدمت کوي نه يې جوړيده کوي او نه يې صفايې کوي . دا دايمان ضعف والی دی.

الله ﷻ دي ټولو مسلمانانو ته دمسجد خدمت ورنصيب کړی . آمين.

(c) ketabton.com: The Digital Library

﴿۳۲﴾ د قرانکریم فضیلت :

﴿ اِنَّ اللهَ يَرْفَعُ بِهٰذَا الْكِتَابِ اَقْوَامًا وَ يَضَعُ بِهِ آخَرِيْنَ﴾ [1]

ترجمه : بيشکه الله تعالی ﷻ ددغه کتاب (قرآنکريم) په ذريعه ځومره قومونه پورته کوي او هم ددغه مبارك کتاب په ذريعه ځومره خلگ کښته کوي .

لغات : يَرْفَعُ : د باب فتح څخه په معنی دپورته کولو.
اَقْوَامًا : جمع د قوم په معنی د جماعت.
يَضَعُ : د باب فتح څخه په معنی دايښودل، ليکن دلته يې مطلب د مرتبې په اعتبار کښته کول دي .

تشريح : مطلب دحديث مقدس دادی چې که چا د قرآنکريم په احکامو ځان خبر کړئ او عمل يې دخپل استعداد په اندازه په وکړی نو الله تعالی ﷻ يې په دنيا ا و آخرت کې مرتبه او عزت پورته کوي.
په قرآنکريم کې نبي کريم ﷺ ته خطاب دی چې ته مؤمنانو ته وفرمايه چې دالله ﷻ په فضل (قرآنکريم) او رحمت (عمل په قرآنکريم) سره او هم په دغه دوو شيانو به مؤمن خوشحاله کيږي ، ځکه دغه (که دحروفو سموالي وي که

---

[1] و عن عمر بن الخطاب قال : قال رسول الله ﷺ ان الله ..... الخ . مشکوة .

(c) ketabton.com: The Digital Library

څه هم یو حرف وي یا قرائت یا تلاوت وي) بهتره دي تر هغو شیانو چي تاسي جمع کړي دي . [1] یعني یو حرف دقرآن کریم زده کول تر دنیا او تر هغه ټولو شیانو چي په دنیا کي دي بهتره دي .

په حدیث شریف کي ذکر دي چي د قرآن کریم دتلاوت په وخت کي الله تعالی ﷻ د هر حرف د ویلو په بدله کي لس نیکۍ ورکوي او په لمانځه کي پر هر حرف باندي پنځه ویشت نیکۍ ورکوي مګر چي پر صحیح طریقه یې زده کړي او بیا یې ووایي ، اول باید اودس وکړي او بیا په ګوښه ځای کي په کراره سره (که په لوړ اواز ویل بل چاته ضرر وي) په ښه غور او فکر سره به یې تلاوت کوي او که یې په معنی پوهیدی نو په معنی کي به یې غور اوفکر کوي .

د قرآنکریم حقوق :

اول: باید د قرآن کریم حروف په ښه توګه په قرآئت سره هم خپله زده کړو او هم یې خپل اولاد ته ور زده کړو .

دوهم : باید قرآن کریم په معنی زده کړل سي .

---

[1] سورة یونس آیة نمبر ۵۷.

(c) ketabton.com: The Digital Library

دریم : په قرآن کریم باندي باید عمل وکړل سي .
څلورم : قرآنکریم باید نورو مسلمانانو ته ورسول سي .
په پورتني څلورو کارو کښي چي په کوم کار اخته وي په قرآن کریم کي ذکر دی چي په دغه عمل به خوشحاله کیږي نور چي هر څومره مالداري لري په هغه به نه خوشحاله کیږي بلکه ستا فکر خام دی قرآن کریم یې درښیي چي دغه دخوشحالۍ شی دي په قبر او حشر کي به ددغه خوشحالۍ حال درته معلومیږي .
الله ﷻ دي ټولومسلمانانو ته د قرآنکریم سره محبت ورنصیب کړي او دقرآنکریم خدمت ،تلاوت اوعمل کولو توفیق دي ورنصیب کړي ځکه چي اصل شی عمل کول په قرآن کریم دی ، او هره ورځ دقرآنکریم تلاوت کول پکار دي او دتلاوت وروسته به دا دعاء کوي :
(اَللّٰهُمّ اجْعَلِ الْقُرْآنَ لَنَا فِي الدّنْيَا قَرِيْنًا وَ فِي الْاٰخِرَةِ شَافِعًا وَ فِي الْقَبْرِ مُوْنِسًا وَ فِي الْقِيَامَةِ صَاحِبًا وَعَلَى الصِّرَاطِ نُوْرًا وَفِي الْجَنّةِ رَفِيْقًا وَ مِنَ النّارِ سِتْرًا)

(c) ketabton.com: The Digital Library

﴿۳۳﴾ د تقوا داره عالم فضیلت :

﴿ اَلاَ اِنَّ شَرَّ الشَّرِّ شِرَارُ الْعُلَمَاءِ وَ اِنَّ خَيْرَ الْخَيْرِ خِيَارُ الْعُلَمَاءِ ﴾

ترجمه : خبردار اوسئ بیشکه په بدو خلګو کي بدترین شخص بد عالم دی او په ښو خلګو کي ښه ترین د خلګو ښه (تقوا داره) عالم دی .

تشریح : دعلماء کرامو موجودیت د عوامو په مینځ کي يو نمونه د دین ده که دعالم اخلاق او عادات د شریعت مقدسه موافق وي نو دده اتباع والا به هم ټوله دشریعت مقدسه موافق وي ، او ښه لاره به ورښيي او دی به يې د اصلاح کوښښ کوي . په احادیثو مقدسوو کي دباعمله عالم ډير فضائل ذکر دي (۱)چي دعالم باعمله لپاره د مځکي او آسمانو ټوله مخلوقات د الله ﷻ څخه مغفرت غواړي ، (۲)او بیشکه فضیلت دعالم پر عابد باندي په داسي اندازه دی لکه فضیلت چي د سپوږمۍ پر ټولو ستورو باندي دی

(۳)په يو بل حدیث کي ذکر دي چي فضیلت دعالم رباني پر عامو خلګو باندي داسي دی لکه (نبي کریم ﷺ وفرمایل) زما

(c) ketabton.com: The Digital Library

فضیلت په تاسو کي پر هغه کمه درجه والا مؤمن باندي دی .[1]

حضرت امام رباني رحمة الله علیه فرمايې چي د دغسي علماؤو د مشوانۍ رنګ الله ﷻ د آخرت په ورځ د شهیدانو د وینو سره تلي او د دوئ تول به درووند وي ، او خوب ددغه تقوا داره علماؤو عبادت دی . ددغسي عالم څخه باید څوك دین زده کړي ، احکام او مسائل ځیني و پوښتي او ددغه علماؤو وجود د ټوله عالم لپاره باعث خیر دی ددغسي علماؤو احترام او تعظیم پر ټولو مؤمنانو لازم دی .

ددې خلاف هغه علماء چي تقوا نلري حضرت امام رباني رح فرمايې چي هغه علماء چي دحب دنیا او حب منصب وعزت په بد نما داغ باندي داغ سوي وي که څه هم د دوئ څخه فائدې حاصلي سي مګر دا علم د دوئ په حق کي نافع نه دی .

نن سبا چي په دین کي کمزوري پیدا ده دا ټوله ددغه علماء سوء په وجه ده ځکه چي دوئ په هر نارواه کار کي شرکت کوي لکه عکسونه،فلمونه کتل یا اخیستل یا

---

[1] مشکوة ، کتاب علم .

(c) ketabton.com: The Digital Library

داسي نور اعمال ، خلگو ته بهانه پيداسي چي دغه عالم دی دغسي کوي يا خلگو ته غلطي مسائل ورښيي ، په احاديثو کي ددغه ډول علماؤو سخت رد راغلی دی چي دغه علماء فتنې په عوامو کي پيدا کوي او آخير به دوئ پخپله په دغه فتنو کي واقع او هلاك سي .

ملا علي قاري رحمه الله فرمايي : جاهل لره دي يو وار هلاکت وي او دغسي عالم لره دي اووه واره هلاکت وي .[1]

او په حديث شريف کي ذکر دي چي علماء ورثه د انبياؤو دي ليکن حضرت امام رباني شيخ احمد فاروقي رح فرمائي چي علم دوه قسمه دي يو علم اسرار او بل علم احکام ، هغه شخص چي علم اسرار (تزکيه نفس) نه لري هغه وارث د نبي نه وي ځکه چي دنبي څخه دغه دواړه علمه په وراثت کي پاته دي البته دغه عالم ته عالم بالاحکام وايي فقط .[2]

حضرت ملا علي قاري رح فرمايي چي حضرت امام مالك رح فرمايي چي کوم عالم چي صوفي نه وي (تزکيه نفس نه لري) هغه فاسق دی[3].

---

[1] مرقات ج ١ صـ ٤٣١.

[2] مکتوبات ج ١ صـ ٢٢٨.

[3] مرقات ج ١ صـ ٤٧٨.

(c) ketabton.com: The Digital Library

﴿۳۴﴾ د خلګو په خاطر د الله ﷻ نافرماني جائز نه ده:

﴿ لاَطَاعَةَ لِمَخْلُوْقٍ فِيْ مَعْصِيَةِ الْخَالِقِ﴾ [1]

ترجمه : په داسي امورو کي دمخلوق تابعداري جائز نه ده چي د الله ﷻ نافرماني راځي .

لغات : طَاعَةَ : طوعا ، فرمانبرداري ته وايي .

تشریح : د خلګو په خاطر د الله ﷻ نافرماني کول جائز نه ده مطلب يې دادی چي که انسان حاکم وي که غير حاکم چي داسي حکم صادر کړي چي دالله ﷻ دحکم مخالفت راځي نو ددغسي شخص يا حاکم حکم نه منل کيږي .

مسئله : که يو سړی بل سړی په زور په نارواه باندي مبتلا کړي نو دغه مامور ګناه کار نه دی .

حاصل : دا چي په دغه حديث شريف کي يو قانون ذکر سو چي دالله ﷻ حکم غالب دی ، انسان دي دمخلوق د داسي امر چي دالله ﷻ نافرماني پکښې راځي هيڅکله فرمانبرداري نه کوي .

تاسو ته معلومه ده چي خلګ څومره يو تر بله مراعت کوي که څه د الله ﷻ دحکم مخالفت پکښې راځي .

---

[1] عن النواس بن سمعان قال : قال رسول الله ﷺ لاطاعة ....الخ . مشکوة صـ ۳۲۱.

(c) ketabton.com: The Digital Library

حضرت مولانا جلال الدین رومي رحمة الله علیه فرمایي

(بې وفا ئي دان وفا بارد حق ،
بر حقوق حق ندارد کسي سبق)

چي هغه شخص چي دنورو اتباع کوي په داسي امر کي چي د الله ﷻ نافرماني راځي دا دالله ﷻ سره بې وفایې ده .

الله ﷻ دي هر مسلمان ته په هر کار کي اول د شریعت مقدسه مراعت ور نصیب کړي .

لهذا دغیر شرعي آمر مراعت به نه کوي او نه به یې اتباع کوي :

(۱) که دحاکم له طرفه وي اتبارع ناروا ده .

(۲)که دپلار د طرف و زوی ته داسي غیر شرعي حکم وي اتباع به یې نه کوي .

(۳) که د زوی مطالبه د پلار څخه وي غیر شرعي مراعت به یې نه کوي بلکه مطالبه د اولاد به نه مني بلکه پوهوي به یې چي په دې کي د الله ﷻ ناراضګي راځي .

(۴) همدارنګه یو انډیوال به دبل انډیوال غیر شرعي مطالبه نه مني . حق تعالی جل وعلا دي مسلمانانو ته هدایت دطاعت ور په نصیب کي .

(c) ketabton.com: The Digital Library

﴿۳۵﴾ ژوند يو لوی نعمت دی بې طاعاتو ضائع نسي :

﴿ قَالَ رَسُوْل اللهِ ﷺ لِرَجُلٍ وَهُوَ يَعِظُهُ اِغْتَنِمْ خَمْسًا قَبْلَ خَمْسٍ : شَبَابَكَ قَبْلَ هَرَمِكَ، وَصِحَّتَكَ قَبْلَ سُقْمِكَ، وَ غِنَائَكَ قَبْلَ فَقْرِكَ، وَ فَرَاغَكَ قَبْلَ شُغْلِكَ، وَحَيَاتَكَ قَبْلَ مَوْتِكَ ﴾ [1]

ترجمه : جناب نبي کريم ﷺ يو سړي ته د نصيحت په ډول وفرمايل : چي پنځه شيان تر پنځو شيانو دمخه غنيمت و ګڼه : ځواني ستا تر سپين ږيرتيا دمخه ، صحت ستا تر ناجوړۍ دمخه ، مالداري ستا تر فقر اوافلاس دمخه، فراغت ستا تر اشغال دمخه، او ژوند ستا د مرګ تر مخه .

لغات : اِغْتَنِمْ : د باب افتعال څخه غنيمت ګڼل ، دباب سمع څخه سبقت کول .

شَبَابْ: ځواني د باب ضرب څخه ځوانيدل .

هَرَم : دباب سمع څخه ډير کمزوره کيدل .

سَقَمْ : د باب سمع څخه ناجوړه کيدل جمع يې سقام ده .

تشريح : صحت تر ناجوړې دمخه لوی نعمت دی ، علماء کرام فرمايې تر ايمان وروسته لوی نعمت صحت دی په ناجوړه بدن نه د دين کار کيږي نه ددنيا نو ددغه نعمت

---

[1] عن عمر بن ميمون الاردي قال : قال رسول الله ﷺ لرجل ... الخ .مشکوة ج ۲ صـ۴۴۱.

(c) ketabton.com: The Digital Library

شکر دادی چي باید عبادت په وسي .
غناء د فقر ترمخه : دا هم لوی نعمت دی ټوله مالي عبادت لکه زکوة، خیرات، د دوستانو کومك ،حج، پردیني امورو خرڅ ... داټوله په مال کیږي ددې شکر دادی چي خرڅ کړل سي او دآخرت لپاره ذخیره سي داسي چي انسان فنا سي یا یې مال فنا سي او دقبر لپاره هیڅ ونه کړي .
ژوند د مرگ ترمخه : دا هم یو لوی نعمت دی ، ملا علي قاري رح فرمایې که چیري ناجوړې یا مسکیني وي مگر دی خو ذکر کولای سي دا یو آن پر دغه حال هم دا الله ﷻ لوی نعمت دی . [1]
مفسرین فرمایې چي د آخرت په ورځ د انسانانو سترگي خلاصي سي مؤمنان هم حسرت کوي چي کاشکي موږ اعمال ډیر کړي واي ، او گنهکار مؤمنان وایې کاشکي موږ دداغسي عالي مقدس ذات جل جلاله نافرماني نه
واى کړې . البته مکمل اولیاء کرام ددغه حسرته خلاص وي .
الله ﷻ دي موږ اوتاسو ته د ژوند قدرداني رانصیب کړي.
عاقلات وايي : الغمة اذا فقدت عرفت : چي نعمت زائل سي بیا یې قدر معلومیږي . یعني په قبر کي بیا دژند قدرداني ورمعلومیږي .

---

[1] مرقات ج ۹ صـ ۳۷۰.

(c) ketabton.com: The Digital Library

﴿۳۶﴾ د نيوي عذابونه د مؤمن لپاره رحمت دي :

﴿ اُمَّتِيْ هٰذِهِ اُمَّةٌ مَرْحُوْمَةٌ لَيْسَ عَلَيْهَا عَذَابٌ فِي الاٰخِرَةِ عَذَابُهَا فِي الدُّنْيَا، اَلْفِتَنُ وَالزَّلاَزِلُ وَالْقَتْلُ ﴾ [1]

ترجمه : زما دغه امت امت مرحومه دی (يعني رحمت پر دغه امت ډير دی په سبب دنبي ﷺ چي رحمة للعالمين دی) پر دغه امت باندي په آخرت کي عذاب نسته او په دنيا کي د دوئ عذاب فتنې،زلزلې او ناحق قتلونه دی .

لغات : اَلْفِتَنْ : د فتنة جمعه ده مختلفي معناوي لري لکه: امتحان، گناه، عذاب، رسوايې، گمراه کول، گمراه کيدل، ناجوړي وغيره .

تشريح : دا چي په آخرت کي امت مرحومه لره عذاب نسته ددې څخه سخت عذاب يا دائمي عذاب مراد دی ځکه چي په ځينو احاديثو کي پر گناه کبيره باندي د عذاب ذکر دی. يعني چي په شريعت مقدسه باندي عمل ونکړي نو په دنيا کي په مختلفو آفاتو باندي اخته کيږي ددې لپاره چي گناه يې محوه سي او آخرت ته پاته نسي :من يعمل منکم سوء

---

[1] عن ابي موسى قال: قال رسول الله ﷺ امتي ..... الخ . مشکوة ج ۲ صـ ۴۶۰.

(c) ketabton.com: The Digital Library

يجزيه ، آية هم پر دغه دلالت کوي ، يا يې گناه کبيره نه وي کړې نور گناه الله ﷻ په مختلفو آفاتو ورمحوه کوي په آخرت کې گناه کبيره والا اشخاصو لره عذاب سته .

حاصل دا چې په دنيا کې عذابونه او تکليفونه مؤمنانو لره رحمت دی که گناهکار وي گناه يې محوه کيږي که نيك وي مرتبه يې پورته کيږي ،په دنيوي تکاليفو باندې بايد مؤمن صبر وکړي او د ډيرو شکاياتو څخه چې خلگو ته يې کوي بايد ځان وساتي ، او دا تکاليف د الله تعالی ﷻ رحمت دي . البته دعاء کولای سي : چې الله پاك ﷻ ته دعاء وکړي چې يا الله ﷻ هدايت راکړې د دنيا ،آخرت او دقبر د تکاليفو څخه مې خلاص کړې ځکه موږ عاجزه يو دصبر طاقت نه لرو هميشه به دغه دعاوې کوو .

حضرت مولانا رومي رح فرمايي : چې عذاب مومنين لره رحمت دئ

في المثل جورت اگر عريان شود
گر جهان گريان بود خندان شود .[1]

---

[1] مثنوي ج ١ صـ١٣٣.

(c) ketabton.com: The Digital Library

﴿۳۷﴾ د نیکو اعمالو و طرف ته وړاندې کیدل د ټولو بدبختیو څخه نجات دی :

﴿ بَادِرُوْا بِالاَعْمَالِ فِتَنًا كَقِطْعِ اللَّيْلِ الْمُظْلِمِ ،يُصْبِحُ الرَّجُلُ مُؤْمِنًا وَ يُمْسِيْ كَافِرًا، وَ يُمْسِيْ مُؤْمِنًا وَ يُصْبِحُ كَافِرًا، يَبِيْعُ دِيْنَهُ بِعَرِضِ الدُّنْيَا﴾ [1]

ترجمه : د اعمال صالحوو په کولو کي تلوار کوئ تر مخه ددې چي فتنې ظهور وکړي (داسي فتنې) لکه د تاریکي شپې د ټوټې په مثل (اثر یې دادی) انسان سهار د ایمان په حال کي راپورته کیږي او ماښام کافر وګرځي ، اوماښام مؤمن وي مګر سهار د کفر په حالت کي راپورته کیږي (او دغه رنګه) خلګ خپل دین د دنیا د لږ سامان په عوض کي خرڅوي .

لغات : بَادِرُوا : باب مفاعله یو تر بله سبقت کول .

قَطْع: مفرد یې قطعة دی ټوټې ته وایې . بِعَرَض : لږ سامان .

تشریح : جناب نبي کریم ﷺ په دغه حدیث مقدسه کي مسلمانانو ته فرمایلي دي چي تاسو داعمال صالحوو په

---

[1] وعن ابي هريرة قال : قال رسول الله ﷺ بادروا..... الخ . مشکوة ج ۲صـ ۴۶۲.

(c) ketabton.com: The Digital Library

کولو کي تلوار کوئ ځکه که چيري فتنو ظهور وکړی داسي فتنې لکه د تورې شپې حصې يعني دغه فتنې تر تورې شپې لا زيات ظلمت لري د اصلاح او فساد درك يې نه معلوميږي ، نه سبب دجنگ نه سبب دخلاصوالي معلوميږي په دغسي وخت کي مسلمانان په مختلفو تکاليفو اوتشويشاتو کي وي نه عبادت پر ښه طريقه کولای سي نو دفع ددغه فتنو کولای سي ځکه چي دده داعمالو په وجه پيښه ده .

ملاعلي قاري رح فرمايې زيات قتلونه، يا ديني اختلافات واقع سي په مابين کي دمسلمانانو ، سهار به مؤمن وي ماښام به د بدو اعمالو يا بدو خبرو په وجه کافر وي ياماښام به مؤمن وي او سهار به کافر وي خپل مقدس او باعزته دين د دنيا لپاره خرڅوي ، نو تاسي بايد په دغه وخت کي د اعمال صالحوو طرفته سبقت وکړي دخبروڅخه دکفارو او بدو اعمالو څخه ځان وساتئ .

او دا ټوله حالت نن سبا واقع دی ،الله تعالی ﷻ مسلمانانو ته اولا هدايت او بيا حفاظت ورنصيب کړي . آمين

(c) ketabton.com: The Digital Library

﴿۳۸﴾ قيامت ته نژدې به پر دين عمل کولو والا داسي په تکليف وي لکه د اور سکروټې چي يې په لاس کي وي :

﴿ قَالَ النَّبِيُّ ﷺ يَاْتِيْ عَلَى النَّاسِ زَمَانٌ اَلصَّابِرُ فِيْهِمْ عَلٰى دِيْنِهِ كَالْقَابِضُ عَلَى الْجَمْرِ﴾ [1]

ترجمه : نبي کريم ﷺ فرمايلي دي چي پر خلګو باندي به داسي زمانه راسي چي (په دغه زمانه کي به) پر خپل دين باندي صبر کونکی (عمل کونکی) داسي وي لکه سکروټه د اور چي يې په لاس کي اخيستې وي (يعني پر دين عمل کونکی مؤمن به په دغه اندازه په عذاب کي وي).

لغات : اَلْقَابِضُ: د باب ضرب څخه يوشی په لاس باندي نيول .

اَلْجَمَرْ : جمع دجمرة په معنی دسکروټې .

تشريح : ددې حديث مقدسه مطلب دادی چي نبي کريم ﷺ فرمايې چي په آخره زمانه کي به نارواوي داسي عامي سي چي خلګ به د دين څخه نفرت کوي د خلګو اعمال نه بلکه عقائد به هم خراب سي لکه مخکي حديث شريف کي

---

[1] عن انس قال: قال رسول الله ﷺ ياتي ...... الخ . مشکوة ج ۲ صـ ۴۵۹.

(c) ketabton.com: The Digital Library

چي ذکر سول . څوك چي د دين خبره وکړي يا پر دين باندي عمل وکړي حمايت کونکی به يې نه پيدا کيږي نو په دغه وخت کي سړی پر دين باندي ټينګ پاته سي په دغه حديث شريف کي د اور د سکروټو په لاس دنيولو سره تشبيه ورکړې ده لکه څنګه چي په لاس کي سکروټې نيول ګران کار دی همدارنګه په باطل ماحول کي د ايمان او داعمالو حفاظت کول هم ډير ګران کار دی .

نو په دغسي وخت کي پر دين يا پر ديني عمل باندي (چي خلګ عمل نه پر کوي لکه ږيره وغيره) بر کرار پاته سي ، په حديث شريف کي ذکر دي چي داعمل مسنون دسلو شهيدانو ثواب لري (من تمسك بسني .... الخ) اوپه يو بل حديث شريف کي ذکر چي دغه شخص د پنځوسوو نفرو دعمل کولو ثواب ورکول کيږي . حق تعالی ﷻ دي ټولومسلمانانو ته پر اعمالو استقرار ورپه نصيب کړي.

⁂⁂⁂⁂⁂

(c) ketabton.com: The Digital Library

﴿۳۹﴾ **د نبي کريم ﷺ مهم وصيتونه :**

﴿ ذَا قُمْتَ فِيْ صَلاَتِكَ فَصَلِّ صَلاَةً مُوَدِّعٍ وَلاَتُكَلِّمْ بِكَلاَمٍ تَعْذِرُ مِنْهُ غَدًا وَاَجْمِعِ الاَيَاسِ مِمَّا فِيْ اَيْدِي النَّاسِ﴾ [1]

ترجمه : (نبي کريم ﷺ په جواب کي دسائل و فرمايل) : کله چي ته دلمانځه لپاره ودرېږې نو داسي لمونځ وکړه لکه د دنيا څخه چي رخصت کونکی والا وې او ته د ژبې څخه داسي خبره مه راباسه چي سبا (ددغه خبري کولو په وجه) عذر غواړې ، او دهغه شي څخه نااميده سه چي دخلګو په لاسو کي دي .

لغات : وَدَعَ : رخصت کول ،پريښودل، دخپلي زندګۍ څخه رخصت کېدل .

صَلٰوةِ مُوَدِّعٌ : د خپل ژوند اخري لمونځ . عَذَرٌ : دباب ضرب څخه د الزام څخه بري کيدل .

الاياس : د باب سمع څخه په معنی د نااميده کيدل .

تشريح : صلوة مودع : مطلب دادی چي لمونځ بايد داسي وسي چي د الله ﷻ ماسوا ټوله مخلوق رخصت او

---

[1] عن ابي يوب الانصاري قال جاء رجل الى النبي ﷺ فقال : عظني و اوجز فقال .... الخ . مشکوة ج ۲ صـ ۴۴۵.

(c) ketabton.com: The Digital Library

پرېښونکی يې يعني فکر به دي په لمانځه کي وي . دوهم مطلب يې دادی چي لمونځ بايد داسي وي چي لمونځ لره رخصت کونکی يې يعني لکه ستا د ژوند آخري لمونځ چي وي نو ددغه تصور سره بايد لمونځ په ښه خشوع اوعاجزۍ سره وسي او معلومه هم نه ده چي تر بل لمانځه پوري به ته ژوندی يې که نه . حضرت ملاعلي قاري رح فرمايي چي د ژوند آخري فرض ښه وکړه .

لاتکلم : مطلب داسي خبره يو مؤمن تر خولې نه راباسي چي د آخرت په ورځ بيا پښېماني کوي او عذر غواړي بلکه دلته پرهيز کوه .

بل مطلب يې دادی چي داسي خبره مه کوه چي سبا د خپلو دوستانو او رفيقانو څخه عذر غواړې بلکه ځان ځيني وساته .

واجمع الاياس : مطلب د اچي دهغه شيانو څخه نااميده سه کوم چي دخلگو په لاسو کي دي ، ستا په قسمت کي چي څه ليکلي وي درکول کيږي اميد هيڅ فائده نه لري ، دوهم مطلب دادی چي د نورو پر مال اوسامان باندي نظر درلودل د قلبي افلاس علامه ده د کومو خلگو زړونه چي

(c) ketabton.com: The Digital Library

غني وي هغه دا افلاس نه لري .

په يو حديث شريف کي ذکر دي چي يو صحابي دنبي کريم ﷺ ځخه پوښتنه وکړه : اول يو داسي شی راوښيه چي دالله ﷻ او خلگو په نزد محبوب شم نو نبي کريم ﷺ و فرمايل چي ځان وساته د هغو شيانو ځخه چي دخلگو په لاسو کي دي خلگ به خپله ستا سره محبت وکړي .

⁂⁂⁂⁂⁂

(c) ketabton.com: The Digital Library

﴿۴۰﴾ د ذکر او ذاکر فضائل :

﴿ قَالَ رَسُوْل اللهِ ﷺ مَثَلُ الَّذِيْ يَذْكُرُ رَبَّهُ وَالَّذِيْ لاَيَذْكُرُ مَثَلُ الْحَيِّ وَالْمَيِّتِ﴾ [1]

ترجمه : نبي کريم ﷺ فرمايي : کوم شخص چي د الله ﷻ ذکر کوي او کوم شخص چي دالله ﷻ ذکر نه کوي ، د دوئ دواړو مثال د ژوندي او مړه شخص په څير دی .

لغات : مَاتَ: د باب نصر څخه د مرگ په معنی .

الحي: د باب افعال څخه په معنی د ژوند .

تشريح : په دغه حديث مقدسه کي فضيلت د ذاکر بيان سوی دی علماء محدثين فرمايي چي په دغه حديث کي د زړو د کيفيت بيان دی چي زړونه دوه قسمه دی : ذاکر زړه ژوندی دی ، او غير ذاکر زړه مړ دی (که څه هم په خوله ذکر وکړي) لکه څرنگه چي ژوندی او مړ انسان فرق لري چي مړ نه ځان ته فائده رسولای سي نه غير ته که بې دفنه پاته سي بد بويې يې ځي همدارنگه غير ذاکر چي زړه يې مړ دی د ټولو نقصاناتو مرکز دی ، که څه هم ژوندی دی په حقيقت کي مړ دی ، او ذاکر که حقيقتا مړ سي په قبر کي ژوندی دی : بل احياء عند ربهم ،

---

[1] عن ابي موسی قال: قال رسول الله ﷺ مثل ...... الخ . مشکوة ج ۱صـ۱۹۶.

(c) ketabton.com: The Digital Library

ذاكر په قبر، حشر او جنت كي خاص ژوند لري . علامه ابن قيم رح فرمايي : چي ذكر هغه دروازه ده چي د بنده او الله ﷻ تر ميان خلاصه ده يعني رضامندي الهي ﷻ په دغه ذكر سره ده ، شارحين فرمايي چي ذكر دوه قسمه دی : (۱) يادونه دالله ﷻ په ژبه سره لكه تسبيحات وغيره. (۲) يادونه دالله ﷻ په زړه سره ، او همدا افضل عمل دی ولي كه زړه ژوندی سو حيات ابدي په پيدا كيږي [1] .

په معارف القرآن كي ذكر دي چي اصل ذكر كونكی زړه دی ژبه يې صرف ترجماني كوي .[2]

يوائي په ژبه سره ذكر كول هم ثواب لري او هم د شكر ځای دی مگر ډير اثر نه لري د زړه كمال نسي پيداكولای او دزړه صفايې نه راځي اخلاق يې نه سميږي . اخلاق حسنه ، قرب الهي ﷻ ، حيات ابدي د اتوله د زړه په ذكر سره حاصليږي چي ديو كامل استاد څخه زده سي .

مسئله : علامه ابن عابدين رح او نور فقهاء ذكر كړی دی چي د اخلاق ذميمه په اخلاق حسنه سره اړول فرض عين دی ،اوهم دغه خبره مولانا اشرف علي رح په البصائر كتاب كي او مفتي

---

[1] مظاهر حق ج ۲ صـ ۴۶۶.

[2] معارف القرآن ج ۱ صـ ۳۹۲.

(c) ketabton.com: The Digital Library

محمد شفيع رح په معارف القرآن كي كړې ده او د اخلاق ذميمه په اخلاق حسنه اړول عموما په ذكر سره كيږي چي دكامل استاذ په تربيه كي وي او هم دغه خبره علامه عبدالوهاب شعراني په خپل كتاب ميزان اعتدال كي كړې ده ځكه قاضي ثناء الله رح فرمايي : چي علم باطن اوتزكيه فرض ده طريقت واجب دئ . شاه ولي الله رح فرمايي : دهغه عالم څخه دصحبت څخه فرار وكه چي دباطن تزكيه يې نه وي كړې .

نو دهر چا څخه به ذكر نه اخلي بلكه استخاره به كوي يوكامل متشريع شيخ به پيداكوي او ذكر به ځيني زده كوي.

د ذكر فضائل :

(١) په حديث شريف كي ذكر دي : تر ټولو خيراتو ،صدقاتو حتى ترجهاد ذكر (قلبي) افضل دى .

(٢) حضرت عبدالله بن عباس ﷺ فرمايې : چي په جنت كي انسان پر هغه وخت باندي افسوس كوي كوم وخت چي يې په دنيا كي بې ذكره تير كړى وي .

(٣) په حديث شريف كي ذكر دي چي هر شي لره صفايې سته او صفايې د زړه په ذكر سره ده .

د ذاكر فضائل :

(١) په حديث مذكوره كي ذكر سول چي حقيقة ذاكر ژوندى دى

(٢) يو چا دنبي كريم ﷺ څخه پوښتنه وكړه چي كوم عمل

(c) ketabton.com: The Digital Library

افضل دی ؟ نبي کریم ﷺ وفرمایل چي ته د دنیا څخه په داسي حال کي رخصت سي چي ژبه دي الله ﷻ په ذکر سره لنده وي (یعني ذاکر یې) .
(۳) ذات الهي ﷻ د ملائکوو په مخ کي په ذاکرینو باندي فخر کوي .[1]

د ذکر متعلق د حضرت امام رباني شیخ احمد فاروقي رحمه الله مبارك وینا :

دانا واگاه باش که سعادت تو بلکه سعادت جمیع بني آدم وفاح درستگاري همه در ذکر مولاء خود است جل سلطانه تاممکن باشد جمیع اوقات را مستغرق ذکرالهي جل سلطانه باید ساخت ویك لحظه تجویز غفلت نباید کرد .
ولله سبحان الحمدوالمنة ، که دوام ذکر در طریقه حضرات خواجه گان قدس الله تعالی اسرارهم در ابتداء میسر میگردد... الخ .
پس اختیار این طریقه عالیه من طالب را اولی وانسب باشد بلکه واجب ولازم ...الخ .2

---

[1] مرفات ج ۵ صـ ۵۵۵.، ج ۵ صـ ۱۵۲.
[2] مکتوبات ج ۱ صـ ۷۶.حصه سوم .مثنوي ج ۱ صـ ۶۲.

(c) ketabton.com: The Digital Library

حاصل : حضرت اما م رحمة الله تعالى عليه فرمايې چي اګاه او باخبره اوسئ چي :

(۱) د ټوله بني آدم نيك بختي او کاميابي په ذکر کي د مولاﷻ خپل ده .

(۲) تر ځو چي ممکنه وي ټوله وخت بايد په ذکر کي مشغوله تير سي او يوه لحظه بايد غفلت ونکړي .

(۳) چي دوام ذکر په ابتدا د طريقې د حضراتو خواجګانو قدس اسراراهم سره کيږي .

(۴) نو اختيار ددغه طريقې عاليې طالب رضاحق لره ډير بهتره اومناسبه بلکه واجب ده .

د حضرت مولانا جلال الدين رومي رح رأيه :

ګر تو سنګ صخره مرمر شوي چون بصاحبدل رسي ګوهر شوي
نارخنـــدان باغ راخندن کند صحبت مرادانت ازمـــردان کند
همنيشين اهل معنى بـــاش هم عطايابي وهم بـــاشي فتا
بي عنايات حق وخاصان حق ګر ملک باشد سياهشش ورق

وما علينا الا البلغ المبين .

۱۰\۱۰\۱۴۲۹ هـ ق

Get more e-books from www.ketabton.com
Ketabton.com: The Digital Library